

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO III.

Y LJUBLJANI, 1. JULJA 1889.

ŠTEV. 7.

Stari Grad.

Balada.

Nam gori na strmih pečinah
Zapuščen mi dviga se grad;
Bršlín mu tovariš jedín je,
A sove so v njem gospodinje,
Gospod mu je pisani gad.
Že večkrat jaz stal sem na vrhu
O divnem razgledu zavzét . . .
A kadar v temine pa črne
Zidovje se staro zagrne,
Ne hodil bi gor za ves svet!
Na vasi zvon jedva naznani
Nočí polovico na glas:
In sobe gradú razsvetlé se,
Vse v čarobnem blesku žaré se,
Dnij davnih povrne se kras.
S prijátelji v svetli dvorani
Grof bleđi za mizo sedi,
Sedi poleg njega devica,
Objemlje jo véla levica,
Desnica mu čašo drži.

„Ne boj se,“ tolaži grof devo,
„Ne boj se me, zalo deklè!
Oh, koj se ti duša privadi
Na mojem veselem tu gradi,
Glej, ljubi te moje srcé!“

In glasna zdravijca zaóri
Zdaj grofu od gostov mu vseh;
In divje druhál se grohoče,
Med njimi pa deva se joče,
Se joče in — sili jo sméh . . .

Hu! kdo pa tam doli pod gradom
Razsaja in kliče takó?
Orožje mu v rokah se svéti,
Nazáj pak jo hoče iméti —
Oj hčerko ujeto, mladó!

A kmalu potihne tam doli
Pred vrati ta kmetičev krik:
In v roci glavó krvavečo
Tam gori pred družbo šumečo
Pokorni prinese krvnik . . .

In vaški petélin zapoje,
Da zóra pripelje že dan!
In máhoma blesk ves ugasne,
Prikazni izginejo jasne —
In grad je spet pust in temán.

Gorázd.

Cyclamen.

Spisal Janko Kersnik.

Roman.

Deseto poglavje.

Pristava Medenova je bila, kakor smo že povedali, oddaljena kake četrt ure hoda od njegove graščine in je stala na zelenem holmiči onkraj malega potoka, kateri je gonil malo niže Boletove pile. Leža njena je bila skoro lepša ko gradičeva, akoravno se je takoj ob zadnjem konci poslopja pričel že gost bukov log, ki je prikrival razgled na dalnje gore. Iz onega loga pa je vodila stezica po holmovem grebenu navzdol v sotesko, po kateri je poleg omenjenega potoka tekla okrajna cesta.

Ne daleč od mesta, kjer sta se stikali cesta in ona steza, stala je ob potokovem bregu borna lesena kovačnica, združena z ravno tako bornim lesenim hramom; jedino ognjišče s stransko steno vred je bilo zidano.

Tamkaj je vlekel dan na dan svoj kovaški meh ter koval, kalil in brusil svedre stari kovač Tileh.

To vam je bil čuden možič; bavil se je samo s svedri, kaj družega ni hotel zdelavati; in v ostru, dovtipni besedi je bil vsakemu kos. Premagala ga je jedina njegova „baba“, kakor je sam v slabih urah potrdil; toda ona ga ni zmagovala z jezikom, kakor bi morda kdo sodil, nego s polenom, ker je bila telesno močnejša. Otrok nista imela, in živela sta izvzimiši par nesrečnih hudournih slučajev, v katerih se je redno izpričala nadvlada matere kovačice, prav v miru in v sporazumljenji.

Ta žena kovačeva, Barba jej je bilo ime, opravljala je tudi redno leto za letom gori na pristavi pri tujcih službo postrežnice; pa ne, da bi kdo mislil in sodil o kaki posebni izurjenosti te žene in imenitnosti te službe; nego vse njeno poslovanje se je združevalo v tem, da je po bližnjih vaseh prekupovala maslo, jajca in kuretino,

nabirala jagode ter potem te in jednake tvarine kot po Medenu pooblaščenca prodajalka ponujala in oddajala z malim dobičkom tujcem na pristavi.

In kadar je kako šestico več zaslužila, nego je bila s prvega računala, potem je kupila za njo žganja ter ga prinesla domov Tilhu. Le ta je pa hvalil v dobrih urah Barbo rekoč: „Moja baba je več vredna in boljša nego pol grunta!“

Tako je šlo leto za letom.

Nikdar pa še kovačica glede tujcev ni bila tako razdražena nego letos. Tri dni sta že prebivala dva tujca, gospod in gospa na pristavi, pa do zdaj še ni imela prilike izpregovoriti z jednim ali drugim; le ohola služkinja, katera je ob enem opravljala kuhinjska opravila, kupovala je jajca in piščeta od kovačice, z drugim pa ni bilo moči govoriti; to je bila škoda Barbi, ker ona je najskopejšo gospo vedela pripraviti do tega, da je dobila od nje kako staro obleko ali ruto; vse jej je dobro prišlo. Tudi glede nemškega ali laškega govora Barba ni bila v zadregi; vsako leto je vedela par besedij več, in porabljala jih je na pravem mestu.

Proti večeru tretjega dne po prihodu llovskih na pristavo je pilil Tileh velik sveder, katerega je bil izdelal na Boletovo naročilo za vrtanje lesenih cevij za vodomet. Vrata kovačnici so bila odprta, ker malo, zaprašeno in z brezštevilnimi pajčevinami prevlečeno okno bi bilo branilo tudi najjasnejšemu solnčnemu žarku, ko bi bil segel popoldne v to samotno sotesko; zato je Tileh sedel na širokem neokretnem pragu ter sukal in pilil svoj sveder.

Kar ga pokliče nekdo:

„No, Tileh, kaj pa bode s tem?“

Kovač se ozre na cesto ter dobrovoljno pokima z glavo, ob jednem pa pljune pred se.

„Borovce bodo vrtali gori na Drenovem; za vodo, ka-li!“

Rekši to, zastavi zopet svojo pilo, ne meneč se za prišleca.

Le ta pa je stopil bliže.

„Ah, da, da,“ reče ter potrka s palčico ob železo, „vodo bodo s hriba v grad napeljali!“

„To Vi boljše veste, gospod doktor, ker ste vsak dan gori v gradu. In pa dobra prijatelja sta z gospodom Drenovskim!“

„To se ve da,“ deje Hrast, kajti ta je stal pred kovačnico; „povejte, Tileh, koliko časa kujete tak sveder?“

„Tak sveder?“ ponavlja kovač; „verjemite mi, da je Bog prej svet ustvaril, nego se naredi tak sveder; in ko bi bil Bog hotel še tak sveder ustvariti, bil bi ves osmi dan za to namenil; ničesa drugega bi ne stalo o istem dnevi v svetem pismu.“

Hrast se je smijal.

„Čemu se smeje! Tu ni treba nič smeja; Vi ne umete tega, gospod doktor. Ko bi Vi kovali sveder, ukrenili bi tudi tako, kakor mati županja z bukvami.“

„Kako pa so storili mati županja?“

„I, v cerkvi so brali iz pozlačenih bukev, pa so jih narobe držali; in ko jih je sosedo opozorila, so pa dejali: Glej, glej, gotovo so mi jih otroci doma navlašč narobe obrnili.“

„Vi ste pa res ptič, Tileh,“ deje Hrast med glasnim smehom; „kje jih pa pobirate take govorice?“

„Kaj ne! Dobro je le, da so bili moja mati prej na svetu, nego jaz! Bog zna, česa bi jih bil še jaz naučil!“

Kovačevi dovtipi so vplivali na Hrasta. Prisedel je na debel hrušev hlod, ki je ležal kraj praga ter vprašal: „Kje imate pa ženo, — Barbo?“

Oba, kovač Tileh in žena njegova, bila sta znana v Borji. Pa kovaču se je vendar čudno dozdevalo, da borjanski doktor počiva pred njegovo kočjo. Do zdaj se je bilo v teku treh let to samo jedenkrat zgodilo, in to tedaj, ko se je Tileh pravdal z Medenom zaradi steze čez greben proti pristavi; tedaj je bil prišel ta Medenov doktor ter ž njim vse poravnal. Kovač je se ve da pozneje zvedel, da bi bilo bolje zanj, ko bi se ne bil podal, pa storjeno je bilo storjeno in zato se tudi ni jezil ter ni postal sovražen niti Medenu niti doktorju.

Danes je bilo pa vendar čudno, zakaj seda doktor zopet na hrušev hlod, ko se Tileh ne pravda niti z živo dušo na svetu.

„Žena? Barba?“ ponavljal je po svoji navadi; „i, na pristavo je menda nesla jajca, ka-li!“

Pri tem pa je vlekel pilo gori in doli po svedrovem ušesu, da je Hrastu po kosteh letelo.

„So li zopet tujci tamkaj?“ vpraša le-ta.

„So, so!“

„Lahi?“

„Vrag ga vedi!“

Hrast je čutil, da kovaču ni nekaj po godu, toda zastonj je ugibal, kaj in kako.

„Hočete li jedno zasmoditi?“ deje ter ponudi Tilhu smodko. Ta jo namuznivši se vzame ter jo položi na klop poleg korita.

„Ta sveder bi dal, ko bi vedel, česa hoče ta škrije?“ Tako je ugibal Tileh sam pri sebi.

„Ste li že videli to tujo gospodo, odkar je tu gori na pristavi?“ prične zopet doktor ter si prižiga smodko.

„Oh, ta tiči v svojih sobah, kakor krt v zemlji. Še moja baba ni družega videla nego kuharico. Bogati pa so; plačajo, kar je prav, in ne trgajo krajcarjev kakor Lahi.“

„Torej niso Lahi!“

„Morda res ne. Pa zakaj ne greste gori? Tak gospod ko Vi gre, kamor hoče.“

Hrast se je skoro zarudel.

„To ni tako, Tileh!“

„I, zakaj ne; saj ne bodo rekli, da ste se prišli ženit, ker menda ni deklet gori!“

Ko bi bil kovač opazoval doktorja, in ko bi bila njegova iskustva sezala tudi tako daleč, bil bi zdaj po rudečem Hrastovem obrazu marsikaj sodil.

„Kako ste se pa vender Vi ženili?“ vpraša doktor ter vstane. Rekel je to, ker v svoji zadregi ta trenutek ni vedel druge besede.

„Kako? Vraga! Kakor drugi! Tako gotovo ne, kakor Adam v raji, ki je jemal svoje rebro brez dote!“

„Haha, torej doto ste tudi priženili?“

„Eh, bikov loj, jelšev plot, pa babja dota: to je vse jedno; nobenega teka nima.“

„Pa ko ste jo dobili, teknila Vam je vender.“

„Mislim sem res, da je Bog ve kaj, ko je baba donesla svojih petdeset goldinarjev dote in jedno brejo kozo! Pa saj tudi krtina misli o sebi, da je Šmarna Gora.“

Doktorju je bil pogor zopet po volji, pa vender se je jel ozirati proti nebu; mračilo se je skoro. Nekaj bi bil sicer še rad povpraševal, in tudi kovač je še vedno ugibal, kaj pomenja to postajanje in govoričenje Hrastovo, a nihče njiju se ni drznil stopiti za korak bliže svojemu namenu.

„Mračno bo že!“ reče doktor.

„Da, da; izprehodili ste se že, gospod!“ veli oni; „pol ure pa boste še potrebovali do trga.“

V tem trenutku so se pa začeli človeški koraki in ropot malega voziča sem od gorenje strani ceste, katera je delala za Tilhovo kovačnico oster ovinek, tako da prihajajočega od te strani ni bilo moči prej opaziti, nego v trenutku, ko je bil že skoro poleg kočice.

Prizor, ki se je pokazal očem naših dveh znancev, bil je pa v istini za ta kraj nenavaden.

V širokem stolu na kolesih je sedel bled, postaren gospod, do podbradka zavrit v debelo odejo; očitno je bil silno bolehen in slab. Stol pa je rinil sluga počasi po gladki cesti.

Poleg stola je stopala mlada dama. Bila je temno opravljena; lahek plašček, ki jej je kril ramena, ni mogel skrivati mladostne, gibčne, pa vendar polne postave; šla je razoglava ter v roki nesla širok slammik. Na rame pa so jej padali krasni, gosti, plavkasti lasje; obraza je bila bledega, pa izredno lepega, in ta obraz je jasno pričal, da lastnica njegova še ni prekoračila prve polovice dvajsetih let. In akoravno tako mladostna, vendar ni niti kazala, niti imela že na prvi pogled nič dekliskega. Vsa trojica je šla počasi in molče mimo kovačnice.

„To le je menda gospoda s pristave,“ zagodrnjal je Tileh ter jih zvedavo ogledoval.

Hrast pa je na prvi pogled vedel, kdo je pred njim; mračilo se je sicer že, toda svetlo je bilo še dovolj za tako opazovanje. Bled in kakor okamenel je stal mladi mož ter upiral žareče oko v mimogredoče; v roki pa je krčevito stiskal palico ter brskal ž njo po pesku pred seboj.

Zdaj so tudi oni obrnili poglede sem, kajti tudi ta prizor pred kovačnico je bil skoro čuden: stari umazani Tileh na pragu sedeč, in pred njim mlad, lep, eleganten mož: — kaj počenjata skupaj? Oči mlade gospe so se srečale s Hrastovimi, in ta je prijel za klobuk. Ona je na lahko odzdravila ter se hotela obrniti k bolnemu soprogu, a v tem trenutku je pogledala še jedenkrat naglo, bliskoma doktorja, in noga jej je hotela zastati. Pa to se je godilo vse v jednem trenutku. Stopila je naglo naprej, in lice se jej je na lahko zarudelo, ko je takoj potem dvignila ponosno glavo ter ustna malomarno raztegnivši obrnila se k bolniku v stolu ter dejala:

„Hladno je v tej dolini!“

„Da, da!“ prikimal je oni.

Zavila ga je tesneje v odejo, pripognivši se globoko k njemu.

Bili so že kakih dvajset korakov od kovačnice oddaljeni, pa doktor je še vedno mehanično gledal za njimi. Vedel je zdaj, da ga

je tudi ona spoznala; in kako gorko ga je spreletel njen zadnji prestrašeni pogled.

Tudi on se je bil ustrašil, ko je tako na naglem stopila izza ovinka, akoravno se je šetal po tej soseski, da bi srečal — njo; ta zadnji pogled pa ga je skoro umiril. Ono ponosno dviganje glave, oni skoro zaničljivi obraz okrog usten, vse to ga ni brigalo; v mislih mu je bilo za trenutek le to, da jo je presunilo, kakor njega, ko sta se ugledala.

Takoj potem pa je videl, kako se je ona sklonila k staremu bolnemu možu ter zavijala mu odejo tesneje okrog života. Rudečice na njenem lici ni zapazil, — kaj mu je bilo tudi mari rudečice, — a le ta skrb za moža! Zbodlo, speklo ga je v globini srca, ko je ugledal belo, malo njeno roko na rami njenega soproga. Pa kako globoko, kako blizu njegovega lica se je sklonila! . . . O ti neznosna strast človeška!

Tileh je zastavil svojo pilo in njeni cvileči glasovi so vzdramili Hrasta.

„Ah, ti so!“ dejal je, kakor bi bil kovač stoprav zdaj izpregovoril prejšnjo svojo opazko o pristavski gospodi.

„Menda! Pa vedite, gospod, bolje je vender svedre kovati in piliti, nego tako voziti se po svetu, kakor se vozi oni.“

„Ha ha!“ vzkliknil je Hrast, toda smijal se ni; „ali se ne vozi vsak dan po tej cesti?“

„Nocoj prvič!“

„Kam pa hodijo?“

„Menda nikamor, ker gospod ne more hoditi!“ šali se malomarno kovač ter vrže pilo na tvalo, sveder pa postavi ob steno. Prav mračno je bilo postalo.

„Gospa pa vender ne tiči ves dan doma?“ vpraša Hrast kolikor mogoče mirno ter tolče s palico ob nogo.

„Če Bog ne ve bolje za njo, nego jaz . . .“

„Tileh!“ deje resno Hrast, „tu imate jeden forint; dal Vam bom še dva, če kaj več pozveste o tej gospodi. Vaša žena to lahko stori, toda molčite; tu se gre za imenitno — pravdo, in jaz moram več zvedeti o teh ljudeh.“

Zdaj je Tileh vedel, zakaj je doktor sedel pri njem na nerodnem hruševem hlodu. Srce se mu je ohladilo in z zadovoljnim obrazom je spravil goldinar.

„Kaj pa hočete vedeti?“ vpraša še le potem.

„I no, kako živijo, kam hodijo, ali veliko denarja potrosijo, in take stvari!“

„Tristo méhov, kurjih! Nekoliko že vem; živé dobro, vsak dan jedo pečena piščeta; jajec in masla tudi mnogo potrebujejo. Kako je z vinom, tega ne vem; pri Medenu boste zvedeli, ta jim je prodaje! In kam hodijo? Nikamor! Tu okoli menda vozijo gospoda. Videl jih še nisem, pa moja baba pripoveduje o gospe, da sedi ona zjutraj in zvečer tam gori v . . .“

„Kaj boš govoril o babi?“ zakriči v tem trenutku od ceste sem došla starikava koščena žena, vodeča s seboj suho, črno kozo.

Bila je kovačica Barba.

„Eh, molči, molči! In v hišo pojdi!“ zavrne jo kovač, toda jako pohlevno.

„No, lepa je ta! Ti boš pa bajto zapravlil, ka-li? Nemaš li še dovolj, da si ob pot, zdaj se pa spet zgovarjaš z doktorji?“

„Saj je samo jeden!“ oporeka Tileh.

„Jeden pač, pa ta je —“

Zadnjih besedij jezne kovačice Hrast ni slišal, kajti stopila je bila za kozo v hlev.

„Saj ne boste zamerili, gospod,“ dejal je kovač; „neumna je, da bi verjela, da je mesec na štiri ogle, ko bi jej rekel; dobra je pa, dobra; boljša ko pol grunta!“

„Kam hodi, pravite, ona?“ reče nestrpljivo mladi advokat.

„Zdaj je menda kozo pasla!“

„Da bi Vas strela! Tileh, Vi ste neumen človek! Ona gospá, — kam ona hodi, to hočem vedeti.“

„A-a-a-a! Pozabil sem že. Tja gori hodi, na konec tega bukvoja, kjer stoje tiste klopi okrog mize; saj ste bili že tam. Mi ne smemo tja, ker je zagrajeno; to je le za gospodo.“

„To me ne briga!“ reče Hrast.

Dosegel je bil, česar je za zdaj želel. „Če boste še kaj važnega zvedeli, pridite k meni! Potem bova račun pobotala.“

Rekoč odide po stranski stezi proti Borji.

Tileh je stal še nekoliko časa pred svojo kovačnico ter preobračal sreberni goldinar po žepu. „Pravda, pravda!“ govoril je sam pri sebi; „kakšna pravda more to biti! Jaz tudi vem nekoliko o pravadah, pa o taki, da bi se prej pozvedovalo, kako in kaj jedó

in pijó, in kam ženske sedet in šivat hodijo, — o taki pravdi pa še nisem čul! No, to je bil pa res v senci zaslužen denar!“

Stopil je v kovačnico ter skrnil goldinar za polico, na kateri so visela kladiva in drugo kovaško orodje.

„Da bode v nedeljo vender še kaj v žepu razven krušnih drobtin!“

Tako zadovoljno mrmraje je odšel v hram.

(Dalje prih.)

Pri maši sv. Cirila in Metoda.

Krasno dans je po kapeli
 Vse se v lepi luči sveti:
 Na oltarji rože, cveti
 Gledajo zmed zlata beli!
 Ljudstvo na kolenih prosi,
 Angelj želje k Bogu nosi,
 In slovesen
 Mašnika
 Plašč odeva!
 Zravno pesen
 Do nebá
 Spremlja dim, glasno odmeva!
 Kaj je dans?
 Narod moj, o rod pobožni
 V misli in ljubezni zložni
 Svoja ljubi dans
 Móža božja in svetnika,
 Móža blaga in velika,
 Luči kažipotá mila
 Oj! — Metoda in Cirila.

Oj, ti ljudstvo, ti slovansko!
 Kdo pregleda, kdo prešteje
 Tvoja debela, tvoje veje
 Čez vso zemljo velikansko? —
 Bila pa je noč velika,
 Ko si samo, brez vodnika,
 Čeda mirna
 Sem ter tja
 Še blodila,
 In nebá
 Cesta širna
 Ni ti solnca še vozila!
 In zató
 Je naroda slepa škoda
 Žalilo Ciril-Metoda
 V srci tak močno!
 Vname ogenj se, v desnico
 Blagor vzameta, resnico,
 In v gozdove in močvirja
 Rešit spejeta pastirja.

Oj, vladiki in svetnika,
 Naš ponos in naša dika,
 Zdaj sta gor nad zvezdami!
 Ali narod, vajin narod —
 Vzdrاملjen, probujen je narod! —
 Znoja vama zabil ni!
 Aj, veselo
 V sad in klase
 Vaju delo
 Klije, rase,
 Do vrhá užé stoji:
 Čujta! žarna poje pesen,
 Vajin god — je dan slovesen!

Posavski.

Volkodlak in vampir

s posebnim ozirom na slovansko bajeslovje.

Spisal Fr. Wiesthaler.

„Življenje ječa, čas v nji rábelj húdi,
Skerb vsákdán mu pomlájena nevésta,
Terpljenje in obáp mu hlápca zvésta,
In kás čuváj, ki se níkdár ne vtúdí“.

Preširen.

Kdo bi mogel življenja človeškega gorje bolj žalobno, bolj krasno, pa tudi bolj resnično opisati, kakor se je posrečilo pesniškemu prvaku našemu v kratkih teh vrsticah! Da, tako je naše bivanje na zemlji! Bridko spoznanje te resnice vsililo je že zgodaj trpečemu človeštvu otožno misel:

„Bolje bi bilo desetkrat devet pot in troje po trikrat,
Níkdár ne biti rojen, ali dan prvi umret!“.

Če je pa naše žitje le nepretrgana vrsta muk in bolečin in neprestana borba z žalostno usodo, potem ima gotovo človek pravico pričakovati, da doseže, junaško končavši življenja tek, vsaj onstran groba venec zmage in ž njim toli zaželeni pokoj. Tako tolažilno bodočnost res tudi obeta krščanska vera bogoljubnim boriteljem svojim, prorokujoč: „Oko ni videlo, uho ni slišalo, v srce človekovo ni prišlo, kar je Bog pripravil tem, ki ga ljubijo.“ Kaj čuda, da nesrečni zemljan po tako sladkem počitku kar koperni, da z veseljem pozdravlja belo ženo smrt, ki ga ima rešiti vseh težav in nadlog; da milo vzdihuje po tihem, hladnem grobu, saj:

Še le v pokoju tihem hladne hiše,
Ki pelje vánjo temni pot pogreba,
Počije, smrt mu čela pot obríše“ — in
„Težka človeku ni zemlje odeja,
Vzamejo v sebe ga njene moči“.

Ta tolažilna misel, da mora priti za trpljenjem počitek kakor za dežjem solnce, ta vera v pravičnost in povračljivost božjo je ubogemu človeštvu jedina vrav, za katero se drži, da ne vtone v morji obupnosti. A glej! še to vrav, ki mu jo podajeta pamet in blagodejno verstvo, puli in trga človeku iz rok njegova domišljija, ono dvoлично, krilato bitje, ki ga povzdiguje zdaj v rajske višave, zdaj pa zadrvi v strašno brezno, iz katerega ni rešilne poti; ono bitje, ki ne pozna niti logičnih, niti verskih, niti državnih zakonov, ampak lahkonomo in urnokrilo prestopa vse meje — časovne in krajevne.

„Slovian — trpin!“ Kdo izmed nas še ni čul tega reka, kdo še ne bridko občutil resničnosti njegove! Izmed vseh narodov nemila usoda morda ni nobenemu globokejše kupe trpljenja odmerila, nego njemu. Tedaj nas pač ne more iznenaditi, da mu kaže i usodi podložna služabnica domišljija le redkokdaj veselo, pač pa pogostokrat svoje resno, odurno lice, da mu ustvarja pošastne nestvore, kojih oblasti ni zapalo le njegovo življenje, ki ga marveč preganjajo celo po smrti v tako strahovitih podobah, da človeku kar kri v žilah zastaje, ako le sliši o njih. Kar je zdrava domišljija slovanska vzvišenega, velikega, srce ogrevajočega spravila na dan, to je čestitim bralcem „Zvonovim“ več ali menj znano. Pač pa sem prepričan, da je bil večini izmed njih do zdaj z neprozornim zagrinjalom zakrit oni plod, ki ga je rodila bolehalo razvneto domišljija slovanska, plod, ki se imenuje volkodlak in vampir. In ker sem se namenil v naslednjih vrsticah z drzno roko razgrniti to zagrinjalo, prosim pred vsem, ne zamerite mi tega zlasti oni, katere rada môra tlačiti ali pa hude sanje trapijo. Kajti ne bom vas sprevaljal po cvetočih livadah divne poezije, niti vam kazal čestitljivih razvalin starodavnih mest, niti krvavih bojišč, kjer se je morebiti odločevala usoda tega ali onega naroda, ne — na odru od okornih mojih rok postavljenem bodo plesale pošastne podobe pred strmečimi vašimi očmi in še poročta ne morem nikakešnega dati, da vas ne bodo po noči nadlegovale, ponovivši se v mučnih sanjah. Jedino, kar mi je možno storiti, je to, da vam svetujem: oglejte si ta strašila o rani, ali vsaj dopoldanski uri, morda vam do dobe počitka vender le iz glave izhlapé.

Kaj pa je volkodlak?*) Ime samo je pridevnik**), sestavljen iz samostalnikov „volk“ in „dlaka“, ter pomenja človeka,

*) Staroslov. ВѢКОДЛАКЪ (homo, lupi specie m habens, Mikl. lex. palaeoslov.); a v svoji knjigi „Stammbildungslehre“ str. 396. uči: ВѢКОДЛАКЪ, werwolf. (Das zweite Theil scheint „dlaka“ zu sein, daher eigentlich „lupi pilos habens“); bulg. vlkolak, vrkolak, hrvat.-srbsko vukodlak, poljsko wilkołak, češko vlkodlak (vilkodlak), albansko vuvolok, rum. ВРЪКОЛАК, litv. wilkakis (= volče oko), novogrško βολκολακκα, βρυσκολακκας, starogrško λυκάνθρωπος; Rimci nimajo za to bitje posebne besede; „versipellis“ jim znači človeka, ki zna sploh svojo kožo ali podobo izpreminjati (= qui pellem vertit, nemško werwolf = mannwolf). Prim. ruski ВОЛКУДАКЪ — incantator, qui in lupum vel ursum se mutare potest. Mikl. lex. palaeosl.

**) Prim. slov.: golo + glav, golo + rok; staroslov. ВОЛОГЛАВЪ, adj. βροκέφαλος, (Mikl. lex. palaeosl.).

imejočega volčjo dlako, ali človeka v volčji podobi, v volka izpremenjenega. V tem pomenu besede pač „volkodlak“ ni samo slovansk stvor, ampak vera v bitja, ki imajo sama v sebi moč izmenjevanja, ali pa so zaradi kakega pregreška od višjih bitij ukleta v razne živali (kače, volkove, miši, ptice, bolhe, stenice, pajke, hrošče, itd.) lastna je vsem arijskim plemenom, zlasti pa onim, ki so se iz svoje pradomovine na zapad izselila, namreč: Grkom, Rimcem, Keltom, Germanom in Slovanom*). Že starim Indom so „pisahas“ in „vanta-sias“ človeštvu sovražna, krviželjna bitja, ki posebno rada napadajo speče ali pijane ženske. Ti duhovi se izpremetajo v bolhe, stenice, pajke in sorodni krviželjni mrčes. Po Manujevem zakoniku se mora duša človeka, ukradšega duhovniku denar, tisočkrat premeniti v telo takih vražjih živalij; tudi drugim tatovom določuje Manu posebna živalska telesa, v katerih se jim je po smrti muditi toliko časa, da se njih duša po polnem očisti.

A Slovanom pomenja volkodlak tudi vampirja in tega je le tožna domišljija slovanska izumela. Vender predno jamem razpravljati bistvo volkodlakovo, razne vraže, zanimljive dogodbe in pogostokrat strahovita sredstva, s kojimi si plašeno človeštvo zoper njega pomaga, bodi mi dovoljeno, izpregovoriti nekoliko besedic o izvoru te nesrečne vere.

Svet od veka do veka v omiki napreduje. Koliko prirodnih skrivnostij nam je razjasnila naša doba na temelji znanstvenih zakonov, o katerih se starodavnim našim pradedom niti sanjalo ni. Da, ni je skoro višine, ni je globine, do katere ne bi mogel dan danes človeški um prodreti! A dokler so narodje še v prvotnem, prirodnem stanju in tako rekoč v zibeli svojega razvoja, ne deluje in ne stvarja jim toli um, kakor bujna domišljija, pa ne samo v pesništvu, temveč tudi v vsakdanjem življenju. Neomejena in nebrzdana strinja in zamenjava jim najrazličnejše, da, celo po polnem nasprotni reči ter rešuje na ta način najtežje uganke, ne meneč se za to, je li pravo pogodila, ali ne, zadovoljna s samo pesniško verjetnostjo. Raznim prirodnim prikaznim, katerih si ni mogla po naravni poti razložiti, vdihnila je življenje ter jih poosobila. Bivajoč v gozdih, najbližji sosed prijaznim ali sovražnim živalim, človek se iz prva gotovo ni zavedal nikakeršne različnosti med seboj in živaljo.

*) Nahaja se celo pri nearijskih rodovih, n. pr. pri Tamalih v Afriki (Gl. „Ausland“ 1853, št. 1.).

Kako tudi? Saj je imel prilike dovolj, opazovati pri živalih marsikaj takega, čemur je bil sam podvržen: razne strasti, bolezen, smrt. Žival se mu je tedaj dozdevala sorodno bitje. A čim natančneje je opazoval, tem bolj se je moral v časovem teku prepričati, da biva v živali nekaj skrivnostno tujega, česar pri sebi ni mogel najti; kajti presežala ga je v mnogem obziru: v moči, urnosti, spretnosti, in njena sovražnost mu ni donášala manjšega dobička, nego njena prijaznost, ker ga je marsičesa učila, kar mu je koristilo. Videč, kako nema, plaha žival v svoji zmernosti in čilosti hodi za gotovim smotrom, ni si mogel takoj razjasniti, od kod ta pametnost, od kod ta odločnost. In glej, zopet mu je priskočila na pomoč domišljija, učeča ga, da biva v živali neka skrivnostna prirodna moč, sila kakega skritega božestva. Tako tedaj si je človek živalstvo počlovečil — tako pobožil. Dvojna ta nazora o živalski sorodnosti s človeštvom in božestvom si nista nikakor nasprotovala ter sta rodila vero v izmenjavanje človekovo v živali, iz nje pa se je polagoma izcimila vera v preseljevanje duš. Da se je ta vera še bolj ukrepila in utrdila, k temu so pripomogli tudi verski nazori in vidno upodabljanje božjih sil in lastnostij. Iz prva namreč so si mislili bogove le v živalskih podobah in akopram so jim prisojali pozneje človeško obličje, ohranilo se je vendar trdno prepričanje, da se morejo bogovi v vsakojako bitje izpremeniti. V prastarih bajah in pripovedkah n. pr. se preloži božestvo, kadar ne more svojega smotra v človeški podobi doseči, na tako žival, ki je božanskemu značaju najbolj sorodna, ali pa za dotično rabo najbolj prikladna. To zmožnost preobrazovanja pa so po splošnem mnenju bogovi pozneje podeljevali svojim sinovom in ljubljencem, tedaj v prvi vrsti svečenikom. Božje živali namreč so bile božanstvu najljubše služabnice; misleč, da si nakloni človek božjo milost najlože, ako se ogrne z obleko njihovih ljubljenk, niso si svečeniki zdevali samo živalskih imen,* ampak so se pri raznih slovesnostih celo v njih kože zavijali. Ta običaj pa je narodom obudil misel, da je božestvo svojim ljubljencem svečenikom podelilo dar izpreminjanja. Proučivši in obvla-

*) Imena so bila večjidel vzeta od živalij, posvečenih tistemu božanstvu, katerega službo so dotični svečeniki opravljali; tako n. pr. so se zvali svečeniki boga Luperka „creppi“ (= capri, kozli), svečeniki Poseidonovi „biki“, svečeniki sabinskega podzemskega boga Sorana „hirpi“ (= volkovi), svečenice boginje Demetre „čebele“ in svečenice deviške boginje Artemide v Atenah „medvedice“.

davši skrivnostne sile prirodne so si usvojili nekateri izmed svečnikov ono božjim ljubljencem od bogov samih podeljeno lastnost preobličevanja ter v tem osnovali čarovništvo. A ljudstvo je zmatrало tako na nenavaden način pridobljeno zmožnost za pregreho zoper božje bitje, čarovnike za zaveznike zlobnih duhov, za bitja prokleta od božestva, pahna od usode iz človeške družbe, do katere goje vsled tega strupeno sovraštvo.

Krviželjni, zlasti po noči in po zimi nevarni volk je bil najprimernejši simbol noči — zime — smrti; zato pa je bil posvečen podzemskim bogovom in, ker se je človek ravno njih najbolj bal ter jih radi tega tudi s posebno pozornostjo čestil, postal je tega češčenja deležen tudi volk, božja žival.*) Vrhu tega volk ni samo krviželjna, ampak tudi sila bojevita, najurnejša in najčilejša izmed vseh večjih štirinogatih zverij. Zbog teh lastnostij se poslužujejo bogovi in čaroyniki ravno njegove podobe vselej, kadar treba zmagati silovitega nasprotnika, ali pa v kratkem času premeriti veliko daljavo. Ker v svoji požrešnosti niti mrhovini in mrtvecem ne prizanaša, ampak se po noči drzno klati po bojiščih in pokopališčih; spoznali so ga za najprimernejšega spremljevalca bojnega boga, za prijatelja vsakemu odvažnemu dejanju ter blagrovati človeka, ako je srečal volka, tvegajoč se kakega nevarnega dela. A vendar v njegovi nravi slabe lastnosti prevladujejo dobre; zato je postal etični simbol vsega sovražnega in hudobnega. V krščanski dobi so imenovali hudiča samega „archilupus“ in bajili, da se rad v volčji podobi prikazuje. In kakor je hudiča same zloba in hudobnost, tako so trdili tudi o volkodlaku, v volka prevrženem človeku, da ima zlobno voljo vse pokončati, češ, on je služabnik hudičev, s katerim je sklenil tako pogodbo ter si v ta namen izposodil njegovo krinko in obleko (Prim. Dr. W. Hertz, *der Werwolf*, Stuttgart, 1862).

Pri Grkih se je živalska simbolika zlasti v bajeslovji takobujno razsnovala, kakor pri malokaterem narodu. Komu ni znano pogosto živalsko pretvarjanje grških bogov, kadar naklepajo, zapustivši blažena svoja bivališča, pri lepih smrtnicah doseči kak ne po-

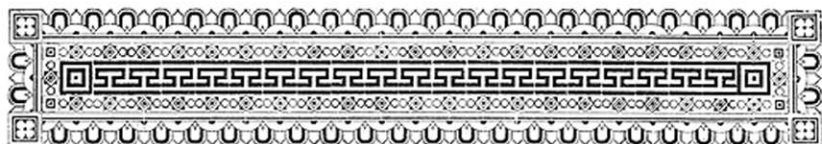
*) To se opazuje skoro pri vseh starih narodih, in še novejšim je ostal volk do tiste dobe v nekakem blagočestnem spominu. Grkom, Rimcem in Germanom so imena za „volkom“ sestavljena vselej dobre pomembe. Razne vraže še dandanes trde, da volk (njegovo ime ali deli njegovega telesa) obvaruje človeka vsakega uroka. Srbu n. pr., kojemu je Vuk ime, ne more nobena čarovnica do kože.

sebno čist namen! Grkom je bila žival iz prva le podoba plodne prirode in ker njih bogovi niso nič drugega, nego poosobljene prirodne sile, zato je v vseh takih bajah božanska zaljubljena pohotnost le pesniški izraz plodovitega stvarjenja prirodnega. Tisto žival, katere podobe se je božanstvo najrajše posluževalo, proglasila je narodna nabožnost za njemu posvečeno znamenljivo spremljevalko. Volk je bil bogu Apolonu posvečena zver. Zakaj neki? Apolonu so pridevali priimke: *λύξιος, λύξιος, λυκηνής* = svetli, svetlorojeni (podstava: *λύξη-lux-luč*). A ker se pravi volku grški *λύκος*, spravili so že po napačnem primerjavanji in izjavjanji teh besed volka in Apolona v neko zunanjo zvezo ter podtikali Apolonu, da rad v rabo jemlje volčjo podobo. Pa tudi notranje zveze med njima niso pogrešali, kajti ne da se tajiti, da sta si i po značaji podobna. Apolon je iz prva solnčni bog. Se li da kvarna moč pekočega in rodovitno polje sušičega solнца lepše in primerneje upodabljati, nego z volkom, to morilno, uničujočo zverjo? Apolon pa je tudi bog nenadne smrti in sicer lahke in mirne ravno tako, kakor mučne in grozne. Njegove „rahle pušice“ zadajejo smrt mladim ljudem, kaže se pa tudi strahovitega kužnega boga (n. pr. takoj v začetku Ilijade). Mar mu ni i v tem obziru najprimernejši simbol ravno volk, tiho lazeča, svoje žrtve iznenada napadajoča zver?*) Vrhu tega je Apolon očiščevalni in spraven bog; bežečega morilca pa so si Grki mislili v podobi potikajočega se volka; zaradi tega so ga prilastovali Apolonu kot simbol zločina in njim zaslužene kazni, ob jednem pa tudi kot simbol zavetja in sprave po preliti krvi.

A s pridevkom *λύξιος* so dičili Grki tudi svoje najvišje bitje, zračnega boga Zena, ki jim začetkoma menda tudi ni bil nič drugega, nego poosobljena pogibelna moč poletne vročine. Častili so ga posebno radi po vrhovih visokih gora, zlasti na gori *Λύξιον ὄρος* v neprijazni, gorati in divji deželi Arkadiji, ki so jo zmatrali za zibelko človeškega rodu. Ondu nahajamo tudi prvi sled o volkodlakih v raznoobrazni pravljici o Lykaonu. Ne bom našteval vseh njenih inačic, omenjati hočem le onih, ki gode našemu namenu.

*) Ravno to njegovo lastnost, namreč prihuljenost in nenadno prestrezanje izraža (kakor trde jezikoslovci) tudi ime „volk“, staroslov. ВЛЫТЬ, sanscr. vrkas, grško *λυκος*, lat. *lupus*. (Glej: Fick, Vergleichendes Wörterbuch der indogerman. Sprachen, 3. Auflg. Göttingen 1874.) (Dalje prihodnjič.)

Nedolžen!

Spisal Josip Stritar.

(Dalje.)

V. prizor.

Andrej.

Andrej (ves zarasten in zanemarjen, oziraje se po izbi). Nikogar doma! — Nihče me ni videl. A kdo bi me bil pa tudi poznal; lastna mati ne, ko bi še živela. Otrok bi se me bal, ko bi me videl, in pes bi lajal v mé. — — Nikogar doma! Domá, praviš. Ali pa veš, da so tudi še vsi živi? — Tu je nekaj ženske obleke; mlajše ženske, kakor je podoba. Je li pač Anino? — Tu pod klopjo so čevlji — hudo izdelani! Lipe bi že utegnili biti zdaj tako velik. (Pogleda v stransko izbo.) Vse golo! — Samo dve postelji! Nič, kar bi utegnilo biti njeno! Kamor pogledam, vse kaže, da je siromaštvo tu doma. A tega se mi je bilo nadejati. Da bi bili le vsaj še vsi živi; potem bi se vender še kako. — Lačen sem káli; truden pa gotovo. Zdaj si vsaj lahko na svojem odpočijem. Na polji bodo pač. Dokler se ne vrnejo, sedem malo sem za mizo. To menda vender smem. (Sede, roke na mizo položi, glavo na roke nasloni ter zaspi.)

VI. prizor.

Lipe, Andrej

Lipe. Kdo je pa to? Kak berač; od truda je pač zaspal. Naj spi. Vender težko, da bi bil berač, prekrepak se mi vidi, in star tudi ni še dovolj, dasi ima sive lasé in brado. Tako dolge brade nisem še videl; dopod mize mu molí. Kako je zanemarjen! Človek bi se ga skoro bal. Ali kaj napačnega vender ne bo, drugače bi ne spal tu tako mirno. Kako zdihuje! Gotovo se mu kaj hudega sanja. Jaz vem, kaj so hude sanje, dosti sem jih že imel. — —

Kako žalostno je pri nas! Ali bi kaj bral? Tista povest o egiptovskem Jožefu je še vender najlepše branje; nikoli je ne morem brati, da bi mi solze ne prišle v oči (Ko jemlje knjigo s police, pade nekaj na tla.)

Andrej (zbudivši se, ogleduje Lipeta, ki je stvar pobral ter jo na polico deva ter govori zase). Ta bi že mogel biti Lipe; čeden deček!

Lipe. Ropot vas je vzbudil, mož; trudni ste pač, ker ste tako zaspali.

Andrej (z izpremenjenim glasom). Kaj pa, da sem truden. Nikogar ni bilo, pa sem za mizo sedel ter malo zadremal. Saj to se bo vender le smelo.

Lipe. O kdó vam bo branil! Pri nas ni navada, da bi koga od hiše gonili.

Andrej. Kako se pa pravi pri tej hiši?

Lipe. Pri županovih, ali pa pri Grudnovih.

Andrej. Kako je pa tebi ime?

Lipe. Filip, Lipe mi pravijo po navadi. Vi pač niste iz tega kraja, ker ne poznate naše hiše.

Andrej. Kaj pa da, od daleč sem prišel. — Žejen sem, ali bi se dobilo malo vode?

Lipe. Takoj je prinesem. (Izide.)

Andrej. Dober deček je videti in prijazen. Ali vse kaže, da se mu ne godi dobro. O moja lepa domačija!

Lipe. Náte in pijte; voda je hladna, iz studenca sem jo zajél. Gotovo bi radi tudi kaj prigriznili — ali — ne vém, kje je kaj, — sestre moje ni doma.

Andrej. Kaj pa — oče in mati?

Lipe. Očeta — tudi ni doma.

Andrej. Kje pa so?

Lipe. Dalec — tam v mestu.

Andrej. Kdaj pa pridejo?

Lipe. Ne vem, kdaj.

Andrej. In mati?

Lipe. Matere — nimamo več!

Andrej. Kaj praviš, ali so umrli?

Lipe. O že dolgo! Več časa so ležali in dosti so pretrpeli.

Andrej. Uboga žena!

Lipe. Gineni ste, kakor kaže; ali ste jih morebiti poznali?

Andrej. O dobro!

Lipe. Potem nam pa niste vender tako tuji.

Andrej. Kje je pa Ančika?

Lipe. Sestri pa še ime veste! Na vrtu je, kali. Skoro pride.

Andrej. Kako se pa vam godi?

Lipe. O, nekdanj se nam je kaj dobro godilo; ali odkar so oče—

Andrej. Zaprti? —

Lipe. Kaj, vi veste?

Andrej. Kaj bi ne vedel? Saj se je govorilo daleč okrog, kako je Gruden svojega tovariša s sejma gredé ubil in mu denar pobral.

Lipe. Ali vi tudi verjamete, da je res?

Andrej. Ti ne?

Lipe. O jaz vem, da naš oče niso ubijalec.

Andrej. Kako se pa todi govori? Kaj pravijo ljudje?

Lipe. Jedni tako, drugi tako. Vi ne veste kaj nam je pretrpeti od hudobnih ljudi! Zlasti naš sosed Salar, temu je vse to pravo veselje.

Andrej. To ti rad verjamem, ta me — ta ga že od nekdanj ni mogel videti — Grudna.

Lipe. Prav kakor bi čakal naše nesreče — ko so odvedli našega očeta, začel je delati in delati, da je s časom vse naše potegnili. In zdaj se mu moramo celó iz hiše umakniti. Pravi, da je potrebuje. Ni čudo, če mu je potreba več prostora, ker se je tako odebelil.

Andrej. To tudi!

Lipe. Vi ste videti dober mož, ker nam kažete tako usmiljenje, dasi smo vam čisto tuji.

Andrej. Povej mi, Lipe, ali bi ti rad videl svojega očeta?

Lipe. O kako rad!

Andrej. Ali bi se ne sramoval pred ljudmi — takega očeta?

Lipe. Kaj pravite, sramoval! Po sredi trga, v vsako družbo, bodi še tako imenitna, šel bi ž njimi in še kako vesel in ponosen bi bil, da jih le zopet imam!

Andrej. Ali hočeš, da ti ga pokažem?

Lipe. Kako mi jih boste pokazali, ker so tako daleč od tod?

Andrej. Poglej sem! (Z navadnim glasom.) Lipe, ali me več ne poznaš?

Lipe. Káj? — ali res? — vi naš oče? O kaj pa da ste! In jaz sem bil tako neumen, da vas nisem precej poznal. O oče, oče! Kako sem vas vesel! Kar plesal, pa ukal bi od samega veselja!

Andrej. Ti si pridno dete, Bog ti daj dobro!

VII. prizor.

Ana, prejšnja.

Ana. Kaj ti pa je, da tako razgrajaš? prava sila ti je!

Lipe. Kako bi pa ne! Sem le poglej Ančika, ali veš, kdo je to? Nu, ali poznaš tega moža?

Andrej. Ančika, ali ne poznaš več svojega očeta?

Ana. Oče, vi? O Bogu bodi hvala, da vas zopet vidim!

Andrej. Žalostno se vidimo zopet!

Lipe. Kaj žalostno! Jaz sem pa vesel; vse bo še dobro, da so le oče zopet tukaj!

Ana. Uboga mati!

Andrej. Vse vem!

Ana. Kako bi se bili veselili! O da niso tega doživeli! Preveč so pretrpeli, sirota!

Lipe. Ti pa zmerom tako žalostno govoriš. Saj bo še čas za tisto; zdaj bodimo veseli. (Ob mizo udari.) Jaz bi kar za vino dal, — ko bi le kaj imel.

Andrej. Tega me pa nobeno ne vpraša, otroka, kako sem prišel iz ječe.

Ana. Res, oče, ali ste morebiti —

Andrej. Ušel, meniš, kaj ne?

Lipe. In če ste ušli, oče, nič se ne bojte; skrili vas bomo in branili, ako treba, da vas ne dobé zopet v pest.

Andrej. Tega ne bo treba.

Ana. Ali ste morebiti pomiloščeni?

Andrej. Tudi tega ne. Nič milosti ni bilo treba, po pravici so me izpustili, ker so me morali izpustiti.

Ana. Ali bi bilo mogoče? Vaša nedolžnost se je razodela?

Andrej. Dà, otroka moja, nedolžnost moja je prišla na dan; pozno res, strašno pozno, ali prišla je vendar na dan. Za nedolžnega sem spoznan.

Lipe. O, o, o! kaj sem rekel, vidiš Ančika!

Andrej. Neki rokovnjač, ki je bil zaradi tatvine obsojen v ječi, spoznal je na smrtni postelji, da je ubil Hostnika in denar mu pobral. Vse se je odkrilo in pojasnilo; pokazalo se je, da je vse res, kar sem jim trdil pred sodbo. A niso mi verjeli, ker je res po nesreči vse pričalo zoper mene. Pokazalo se je — toda pustimo rajši za zdaj té žalostne spomine; prav pravi Lipe, veseli bodimo, kolikor

moremo biti veseli. Nedolžen sem torej, to zdaj lahko izpričam. Črno na belo so mi potrdili, da sem nedolžen, da sem po krivem obsojen. Tu je moje izpričalo, ki sem je dobil —

Lipe. Od cesarja?

Andrej. Če tudi ne od cesarja, pa od tistih, ki sodijo v njegovem imenu.

Lipe. Dajte, pokažite, oče!

Andrej. Po nemško je pisano, kakor je pri nas že tako navada. S težka sem jih izprosil, da so mi stvar poslovenili; menda je malo bolj na kratko povedano.

Lipe. Oj ti preljubo pisemce, naj te poljubim. (Prebravši.) O káko lepo branje! to je še nad povest o egiptovskem Jožefu; dà, ljubše mi je nego vse sveto pismo stare in nove zaveze!

Andrej. Lepo pismo, dà, ž njim grem lahko po vsem svetu — kruha prosit!

Ana. Daj, da je tudi jaz preberem.

Lipe. Ná, le hitro, potlej grem pa ž njim po vsej vasi; vsak človek je mora brati; kdor ne zna brati, njemu je bom pa jaz bral, kakor se bere evangelj na prižnici. Najprej pa ga pod nos potaknem našemu ljubemu sosedu Salarju, da bo videl, kaj in kako. — Tako, zdaj pa le hitro!

Andrej. Počakaj malo. Prej si rekel v svojem veselji, da bi rad dal za vino, ko bi imel. Ná, tu imaš, pa prinesi ga polič, naj bo že vsega konec. Pridno sem delal v zaporu, — lenuh nisem bil nikoli v svojem življenji — in kar sem prislužil in prihranil, dali so mi na pot. Tu je zdaj vse naše premoženje! (Lipe izide.)

Ana. Ubogi oče!

Andrej. Povej mi kaj o materi.

Ana. O sv. Martinu bo dve leti, kar so umrli. Trudili so se in ubijali sirotá, da bi ohranili vse tako, kakor ste vi zapustili. Ali ženska je le ženska, bodi še tako dobra gospodinja!

Andrej. Verjamem, gospodinja in gospodar, to je dvoje.

Ana. Vse je šlo narobe. Zraven tega pa še pomislite žalost in — saj veste kakšen je svet!

Andrej. Trpela je za svojega moža. Taki ženi sme vsak reči in storiti, kar hoče.

Ana. Človek bi mislil, da imajo ljudje s tako nesrečnimi posebno usmiljenje, da jim pomagajo, kjer morejo.

Andrej. Tako človek misli, dokler sveta ne pozna.

Ana. Sosebno naš sosed Salar ni lepo ravnal z nami. Delal se je, kakor da bi nam bil posebno prijatelj; kar ponujal nam je svoj svèt in svojo pomoč, tako da smo se prav čudili. Ali svèt njegov ni bil dober. —

Andrej. Zanj pač!

Ana. In pomoč njegova je bila draga. Kadar nam je kaj malega posodil v sili, narastel je vselej s časom dolg, tako da ga nismo mogli plačati o pravem času. Čakal je, ali zopet ne zastonj. In kadar je nam bilo najteže plačati, prišel je terjat, češ, da zdaj nikakor dalje čakati ne more. In tako je bilo treba prodajati, in kupec je bil vedno on.

Andrej. Pijavka!

Ana. A najhuje nas je zadela bolezen materina. Dolgo časa so bolehal in premagovali se, napósled so morali vender v posteljo, in ležali so skoro leto dnij. Ves ta čas je prišel vsak dan zdravnik v hišo, dasi so se mati branili, a jaz nisem hotela drugače. Sploh sem storila, kar sem mogla; gledala nisem na denar.

Andrej. Prav tako; za mater ne sme biti otroku nič predrago.

Ana. A vse zastonj, ni jim bilo pomoči na tem svetu. Kako so želeli videti vas še jedenkrat! Ni jim bilo dano. Ali umrli so vsaj v trdnem prepričanju, da ste nedolžni.

Andrej (čez nekaj časa). Kdó je bil vama za varuha dan?

Ana. Blatnikov ujec.

Andrej. Ta se ve da ni pravi mož. Dobra duša, ali kaj hoče ta takim ljudém, kakeršen je Salar! Vse je torej pod nič!

Ana. Zdaj moramo iz hiše!

Andrej. Vse bo treba torej od konca začeti, v teh letih! Vojaku se šteje leto, ko je na vojski bil, za dvě leti; za koliko naj se šteje leto v ječi prebito, in to poštenemu možu, ki ni nikoli nikomur krivice storil, kar je črnega za nohtom!

(Konec prihodnjich.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

16. Sveti Feliks II.

Naj bo! Prišli ste iz Novega Mesta, kjer imate truplo sv. Feliksa, zato mi se zdi spodobno, da govorim najprej o tem, za nas Kranjce še posebno imenitnem božjem ugodniku. Dostikrat sem slišala, da je bil naš rojak, pa sem ga hotela tudi jaz počestiti. Po božjih potih sem že tako rada hodila, ne iz prave pobožnosti, te hvale nisem vredna, nego zato, da vidim kaj ljudij in sveta in da bi mogla svojim znancem kaj novega pripovedovati. Po mali maši sem dejala sestri: Ti, v nedeljo bodo praznovali v mestu sv. Feliksa, pojdiva tja! Mati bi bili radi vsaj jedno doma pridržali, ali ker nisva odjenjali, dobili sva obe dovoljenje in vsaka goldinar za popotnico. To je bilo dosti malo, pa saj sva imeli okoli petdeset goldinarjev svojih denarjev, da naju ni trebalo skrbeti, kako se bova preživili. Šli sva tedaj dobre volje od doma. Na potu je bila puščoba. Srečali in došli sva res da nekoliko znancev, ali samo take, ki niso bili za naju. Takrat, veste, sem imela jaz devetnajst, sestra jednoindvajset let: v tej dobi so dekleta izbirčna. V Šmarjeti sva nekaj napajali in pojedli kos potice, ki sva jo vzeli s sabo, potem pa hajd dalje. V mesto sva dospeli ravno o poludne. To je bilo v soboto. Ostali sva tamo ta in sledeči dan do štirih popoludne. Imeli sva dovolj časa in prilike, kaj videti in slišati, pa tudi kaj kupiti si, ker so bile prodajalnice odprte. Cerkve nisva popolnem zanemarjali ali največ ur sva se sprehajali po ulicah in presedeli v krčmah. Prej sva mislili, da najdeva mesto vse vtopljeno v pobožnost, ali sva se strašno zmotili. Ne le meščani, tudi kmetje, kar jih je s te strani Krke proti Ljubljani, posmehovali so se nam romarjem in govorili o sv. Feliksu skoro tako zaničljivo in burkasto, kakor se pomenkujemo v našem kraju o „svetem“ Kurentu. Nekateri so kvasili, da ni nikoli živel, drugi so pripoznali, da je res svetnik, ali da se ni rodil na Kranjskem, nego na Talijanskem, in da mu počivajo svetinje v Rimu;

v kapiteljski cerkvi imajo morebiti kakega razbojnika, ki je bil obešen! Take nespodobnosti in grdobe sva čuli do malega v vsaki krčmi in celo iz ust mestnih tercijske! Jako čudno mi se je zdelo tudi to, da so ljudje svetnikovo ime tako pačili in kazili. Novomeščani in bližnji kmetje so izgovarjali: Felk's, dalnji Dolenjci Felkus, Felkuš, Ferkuš, Hrvatje Faleks in neka Vlahinja je trdila, da bi se po besedah njenega župnika moral imenovati po domače prav za prav Srečko ali Blažko! Še vselej sem slišala, da svetnikom truplo ne zgnije in ne strohni in po tem znamenju da spozna duhovščina najprej svetost kakega človeka. V mestu pa sem za gotovo zvedela, da so bili sv. Feliksu vsi udje razpadli in da so jih nune zvezale z zlatom in ker ni imel nič svojih zob, da so mu naredile in vstavile voščene! Da bi se o tej reči bolj na tanko poučila in preverila, šla sem k bukvarju in mu rekla, da bi kupila rada življenje sv. Feliksa. On se nekako zabavljivo namuza in veli: Ni mogoče. Jaz sam sem hotel to življenje dati o svojem strošku natisniti, pa sem prosil nekega profesorja, da mi je napiše. Profesor mi je rad obljubil, ali je dejal, da mora dobiti najprej potrebne pripomočke, stare spise o sv. Feliksu. Šel je radi njih k vikarju, ta pa je rekel, da nima kapitelj nič takih pisanj: vse, kar se ve o sv. Feliksu, je le ustno poročilo, ki je pa grozno zmešano, nenatančno in malo trdno. Zdaj sama nisem vedela, kaj bi si mislila. Bukvarjeve besede so predelale že skoro tudi mene v neverjetno Tomaževko. Potolažil pa me je zopet kanonik Meterc, h kateremu sem šla na izpoved. Tega slovečega gospoda ste morda poznali, ker je prišel v Novo Mesto iz Ljubljane. Razdajal je vse svoje dohodke revežem in živel radovoljno v največjem uboštvu in tako bogoslužno, da ga bodo gotovo kmalu dvignili in vvrstili med svetnike. Meterc je kar ostrmel, ko je videl, da sem tako mlada, pa že tako dobro založena s tistimi grdimi ali presladkimi grehi, ki zore v skrivnem zavetju fantovske ljubezni tamo nekje med peto in sedmo božjo zapovedjo. Ker pa me ni nič zmerjal in me le prelepo učil in opominjal, izgubila sem strah in mu razodela tudi svoje dvojbe o sv. Feliksu in kaj mi jih je vzbudilo. Gospod mi pove, da starih pisem o njem niti on ni našel, morda so se kamo založila ali prenesla po kakem naključju v drug kraj, ne mara v Ljubljano. Ali to katoliškega kristjana ne sme motiti. Predno je razglasila cerkev Feliksa za svetnika in mu dala položiti truplo v oltar, morala se je preveriti o njegovi

resnični svetosti s tako trdnimi in jasnimi dokazi, da se na kako prekanu na noben način ne more misliti.

Uzroke, zakaj meščani ne verujejo v Feliksovo svetost, razjasnil mi je prav dobro star mož, Podgorec, ki je z nama pri isti mizi kosil. Dejal je: Te ljudi treba poznati, pa se potem lahko ugane, od kod izhaja njih nejevera. Domačega človeka niso oni še nikoli radi odlikovali in naj bi bil tudi za vse reči dober in hvale vreden. Če pa se priseli v mesto kak tujec, zadoni mu kmalu od vseh strani slava in vse dere v njegovo krčmo ali prodajalnico, dasiravno toči cviček in prodaje slabše blago nego se dobi pri domačih trgovcih. Da se je rodil sv. Feliks na Dunaji ali v Trstu, ne bi se bila oglašila najbrž nikoli nobena dvojba o njegovi svetosti. Zdaj vidite, da je škodilo njegovi časti to, da je bil Kranjec, naš rojak in domačin. Potem pa moramo pomisliti še nekaj drugega. Meščani že pred letom 1848. niso delali nikomur flake; bili so svobodni gospodje in ta sreča jih je napuhnila. Kmeta so tako do kraja zaničevali, če je rekel kdo komu „paver“, da so zmatrali to besedo za najgrši pridevek in za največje razžaljenje! Graščakov, ki so zatirali brezdušno svoje podložnike, niso nikoli dosti grajali, mnogi so se jim celo prilizovali. Kadar so pretepali tlačane, dobro pomnim, da so se pridrville večkrat iz mesta cele druhali negodnih paglavcev gledat in smijat in pačit se ubogim trpinom. Bolj nego vse druge kmete pa so prezirali ti nekdanji „purgarji“ nas Podgorec, imeli so nas za cvet vse neumnosti in surovosti, za izrod človeštva. Zdaj razumete, zakaj niso mogli spoštovati in marati niti sv. Feliksa. On je bil sin podložnega kmeta in — Podgorec! Ko bi bil kaka vaša gnada, kak milijonar ali general, spoznali in čestili bi ga bili gotovo prav radi za svetnika. To mišljenje so podedovali po njih sinovi in vnuki, ukoreninilo se je ne le v mestu, ampak se razlezlo tudi po kmetih, sosebno v obližji, ker je že stara navada, da kmetiški ljudje v slabih rečeh posnemajo gospodo. — —

Zdaj pa vam moram razložiti, kako smo praznovali ta dan Kranjci, in kako Vlahi in Hrvatje. Sebe in svojih rojakov ne morem dosti pohvaliti: prišli smo na svečanost iz same radovednosti in radoglednosti, za kratek čas in zabavo. V cerkvi smo se nekoliko potulili in pohlinili, pravim, nekoliko, kajti je bilo tudi v njej dovolj tihega smijanja, šepetanja in nesramnega oziranja. Mi dve sva si kupile lepe molitvene bukvice in vsaka po dva mrežasta robca,

oboje za to, da bi se v cerkvi bahali. Z jednim robcem sva si mislili brisati pot, z drugim pa solze, ker sva se zmenili, da bova z drugimi vred tudi mi dve jokali, že za to, da bi o tej priliki kazali drugim dekletom svoj krasni robec in budili njihovo zavist! Ali pridigalo se ni tako, da bi se bili mogli poslušalci cmeriti. Jednega robca tedaj ni bilo treba rabiti, kar je vsaj mene strašno jezilo. Molila nisem dosti, s premiselkom prav za prav nič in to bi se lahko reklo tudi za druge kranjske romarje. Zijali smo jeden v drugega, zehali, otirali si znoj, kašljali in, kadar je bila ura, pazljivo šteli, ker smo komaj čakali, da bi minilo. Proti koncu sem čula mnoge, da so sline požirali: mislili so brez dvojbe na bližnjo pijačo. Dostikrat se sliši, da je naša dežela za božjo čast najprva in ne da se tajiti, da je zanjo res obilno prilike, ali kaj nam to hasni, ko je pa naša pobožnost skoro le vnanja. Cerkve so polne ljudij, srca pa tudi polna — lepil fantov in deklet, tolarjev, vina in drugih slaščic. Ne more se baš trditi, da smo hinavci. V cerkev hodimo gotovo iz dobrega namena, da bi izpolnili svojo krščansko dolžnost. To je pa tudi vsa naša bogoslužnost in strah me je, da Bogu ne bo zadostovala; pregovor pravi: da je posuto z dobrimi nameni — peklo!

Po maši smo zagrmeli iz cerkve vsi ob jednem, kakor da bi kdo z bičem po nas udrihal. Okoli cerkve se je unel cel semenj. Romarji smo rojili gori in doli, kričali, smejali se, opazovali in objedali vsakega, ki je bil drugače oblečen, nego mi. Izmed tujcev sem videla največ kranjskih Hrvatov (Belih Kranjcev), ki govore do malega tako kakor pri nas. Mnogo pa je prišlo tudi Vivodincev in Hrvatov z onkraj Kolpe, iz karlovškega in jaškega okraja: ti ljudje besedo že precej drugače zavijajo. Še teže sem razumela Vlahe. Njihovih rujavih, z bleščečimi kopicami prelepo nališpanih deklic pa se kar nisem mogla nagledati. Oprava hrvaških in vlaških bab je imela za moje oči sploh veliko novega, mičnega, pa tudi dokaj smešnega. Gornji del života si pokrivajo tako na hlapno, skoro bi dejala, priprto, da morajo dedce poleg njih neprenehoma skušnjave obhajati. Z njihovo belo obleko bi se človek prav lahko sprijaznil, da je s a m a, ali mnoge, sosebno mlajše, nosile so rudeče nogavice in na glavi rudeč robec, kar jih je strašno kazilo. Ali Bog, ki gleda le na srce, ne pa na cape, gotovo ni pritrdil našemu grajanju in zabavljanju. Hrvatje in Vlahi so se vedli v cerkvi modro, spodobno, prav po zapovedi, da so mu se brez dvojbe bolj prikupili nego njihovi strogi kranjski sodniki.

Ne jednega nisem videla, da bi se bil oziral ali razgovarjal. Med pridigo niso odmaknili očesa od gospoda. Tudi zunaj cerkve so se ponašali brez izimka resno in možato, bili so v vseh rečeh vzgled pravih romarjev. Nad stopnicami, po katerih se gre iz višave v mesto, sedel je berač, slep Vlah z goslami, ki je ob enem brenkal in prepeval. S pesmimi nas je prosil miloščine. Besede so mu bile tako krščanske in lepe, da so genile v srce še mene grešnico, kmalu bi se bila na ves glas zajokala. Goslar je blagoslovljal vse naše trude in žulje in prosil Boga vsake sreče za nas in našo rodovino, za vse znance in prijatelje. Jedno pesem je končal: Ručica vam cvitom cvala, dušica vam raj dopala! Hotel je reči, da naj nam zaveto rožice na dobrotljivi roki, ki mu bo kaj podarila in da naj sprejme Bog našo dušo v svoj nebeški raj. Skoro me je sram povedati, kako grdo so se posmehovali blagemu pevcu nekateri mladi, kranjski negodniki. Jeden njih je pravil ljudem, kako neumno se Vlahi izpovedujejo; drug je čenčal, da je dal ob nevihti prinesiti vlaški pop iz cerkve svetnike, da bi jo odgnali, pa jim je toča ušesa, nos in glavo odklestila in raztolkla; tretji nam je opisoval vlaško nevesto itd.

Niti Hrvatov niso mogli ti capini na miru pustiti. Nekdo se je ustopil nalašč blizu njih in je vprašal znanca: „Ti, ali veš, kako novico je prinesel Hrvat domov s Kranjskega? Pravil je rojakom: Kranjci so zvedeli, da je njihov Bog nevarno zbolel. Jaz pa sem dejal: To ni nič čudnega, saj je že star, ali nas to malo briga, da nam ostane živ le sv. Faleks. Mogočen je ravno tako kakor Bog, ali je veliko boljši. On nas je še vselej uslišal, Bog pa prav malokdaj!“ Nesramnega blebetača sem sunila v hrbet, da bi se bil na tla zvalil, da ga ne pridržé tovariši.

Takó, vidite, pozdravljajo in pitajo naši ljudje poštene, tuje romarje, ki pridejo čestit kranjskega svetnika! Res velika sreča je za nas, da so Hrvatje in Vlahi tako pohlevne, krščanske duše. Koliko naših voznikov gre vsako leto k njim po vino! Imeli bi za maščevanje dovolj ne le prilike ampak tudi razlogov, pa nisem še nikoli slišala, da bi koga ubili ali nevarno stepili in ranili. —

Ni treba praviti, da smo se Kranjci razsuli po maši po krčmah in gostilnicah. Brez pijančevanja si božjih potov ne moremo niti misliti. Čez dve uri je bilo že vse pijano, zaljubljeno in sparjeno.

Po mestu se je razlegal brezkončen hrup kakor v črni šoli. Tudi meni in sestri so se silno sline cedile po fantih, ali nisva mogli nikogar ujeti. Za ta lov je bilo premalo časa, neznan človek mora se najprej udomačiti, drugače ni vspeha. Vlahi in Hrvatje so dali krčmarjem malo zaslužka. Vino in kruh so prinesli od doma, pa so sedli v kako senco in se okrepčali brez hrupa in greha. S sestro sva jih dolgo časa od daleč gledali. Prijazen Vivodinec naju je zapazil in povabil, naj pokusiva njegov mošt. To sami veste, da je prva kranjska novina z večine cukovec, ki človeka strese. Tudi ta mošt je bil prvi pridelek, pa vender že sladak kakor medica in rezen kakor hren; prava božja kapljica, kakeršne na Kranjskem ne doboste niti oktobra. Pili sva ga v slast in dali možu za povračilo ostanke svoje potice in klobaso. V zameno nama ponudi svojega kruha. Fiii! Še zdaj mi se začne vzdigovati, kadar mi pride na misel nesnaga, ki se imenuje v slavni Vivodini kruh. Že podoba mu je grda; človek, ki ne ve, kaj je, rekel bi, da je kak star brus. Okusa pa vam na nikak način ne bi mogla prav dopovedati, za gotovo se sme trditi, da bi se gabil najzadnjemu kranjskemu beraču. S takim kruhom bi morali hraniti hudodelce, če jih hočejo poboljšati. —

Nazaj domov nisva šli po prejšnjem potu nego po šentjarnejski cesti, da bi se oglasili pri svoji teti na Rateži, nekoliko pa tudi za to, da bi videli še kaj novih krajev, posebno pa Podgorje in Podgorce, med katerimi se je rodil sv. Feliks. Mudilo se nama ni čisto nič; po navadi dolenskih romarjev sva ostali v vsaki krčmi, ki se je nama zdela kaj bolj bahata in postavna. Popivši polič sva korakali dalje. Ljudje, ki so naju srečevali, bili so večinoma koreniti Podgorci. Zdaj čujem, da se lepše nosijo in da so se sploh dobro uljudili. Ali takrat, ko sem bila jaz mlada, vladala je Podgoro še neomajana starinska šega. Moški niso imeli na sebi nič kupilnega razven klobuka: vso opravo, platneno in sukнено, so si doma pridelali in pripravili. Ženske so bile že začele nositi na glavi pisane robce, ali krila in rokavci so bili domač pridelek. Čuditi in smijati sva se morali že nerodni hoji, okornosti in priprostemu vedenju teh svojih rojakov, katerih prej nisva poznali niti po imenu. Dekleta so se nama zdela kakor otepje o dobri letini, kadar vzraste visoka rž: bila so velika, silnih kostij in od stopal do glave povsod jednako okrogla in debela. Starejše babe pa so bile najbolj podobne težkim, odrtim, črvivim omaram: vse na štiri ogle, robate, kar se da ne-

spretne in skoro vsaka je bila nekoliko raztrgana. Vse te romarice so šle bose na božjo pot in tako sva dobili priliko, seznaniti se tudi z velikanskimi nogami podgorskega ženstva. Postavljale so jih top! top! s tako silo, kakor da bi bile nabijale z lopatami mokro ilovico. Še bolje sva spoznali te po najstarešem kroji ustvarjene ljudi v krčmah. Kadar sedejo za mizo drugi Dolenjci, začne se kmalu šum in vrisk, da si mora tuj popotnik, ki mu ni vajen, ušesa tiščati. Podgorci so krevsali najprej godrnjaje gori in doli po biši in porivali sem ter tja mize in stole, potem so se usedli vsak na svoj ogel in podprši si glavo z obema rokama so umolknili. Po četrť ure nisem slišala glasu od njih. Pa če so tudi kaj govorili, bilo je vse brez soli in vezi in ni moglo nikogar mikati. Najdalje je zabavljaj družbo krmižljav dedec z obupno tožbo, da ima božjastno kravo in z natančnim popisom raznih zelij, katere jej je kuhal, ali brez vspeha. V neki krčmi je sedelo za mizo celo krdelo podgorskih deklet, ali niti one niso znale najti nič pravega pomenka. Čule so se le posamezne besede, kakor da bi bile v spanji govorile: „Ti viž' ga no! Prismoda! Skrb me je! Pij! Presnete bolhe! Bog pomagaj! Muba je notri! Bal'mo! Čemu, najprej moramo malo zapeti! — In ta hip so se jele dreči in krokati gotovò na presrčno radost vsej ogromni jati vran, ki so se preganjale po okrajku bližnjega gozda. Ali mene so moja človeška ušesa precej na začetku te podgorske veselice tako zaboleda, da sem jih zamašila z novima robcema, kar je nekoliko pomoglo. Dolenjci imajo dober glas in sluh, izvrstno petje se sliši v naši veseli vinski deželici jako po gostem. Meni, ki sem čula tolikokrat slavne topliške in šentviške, šentrupeške in mokronoške pevce in pevke, zdelo se je o tem neskladnem podgorskem rujoventi skoro takó, kakor da bi bila zablodila v brlog nevernih divjakov, ki kriče od peklenskega veselja, da me bodo spekli in pojedli. S sestro sva se zmenili, da se bova malo pošalili s podgorskimi fanti, da bi videli, če imajo vsaj oni kaj iskrenosti in domišljavosti v srci in glavi. Ker so se držali kakor lipovi bogovi, nisva pričakovali veliko, ali nekaj več pa vender le nego sva našli. Začeli sva jih povpraševati za razne reči, odgovarjali so nama nespretno in nekako plašno, kakor da se naju boje. Tistemu, ki je sedel zraven mene, dejala sem: Kaj pa ti praviš, kaj ne, da je največja fantovska sreča — ples? On upre neumno oči váme in se odreže: Za me že ne. Meni se najbolje takrat godi, kadar se natepem smetancev, orehovcev ali pa

kakih drugih dobro zabeljenih štrukljev, to se ve, če ni krače ali klobase, ki sta še boljši. S sestro sva napeli vso svojo umetnost, da bi društvo oživili in udobrovoljili. Namigavali sva zdaj temu, zdaj komu drugemu, rabili svoj urni jeziček, ali bilo je vse, kar se veli, bob v steno. Mislili sva, da naju tepci niti ne razumejo, ali v tem sva se prevarili. Najstarejši, ki je sedel na konci mize, vpraša me oblastno: Kje imata pa mater? Jaz se zagrohotal: Čemu nama bodo mati, saj sva menda že dosti veliki, da naju ni treba voditi. Podgorski modrijan pa mi zabrusi: O ravno take ptice potrebujejo najbolj matere, da jih potrese za ušesa, kadar jim pride kaka neumna sibečica. Zdaj sva se preverili, da ne opraviva nič, pa sva plačali in šli. Ko sva bili že onkraj vasi, priteče za nama šibek fantalin v raztrganem slamniku in v prtenih, na obeh kolenih zakrpanih hlačah in začne vpiti: Počakajta me no, jaz vaju bom spremljal, ali za vino bosta vidve dajali. Jaz nimam nič. Zadnje krajcarje sem dal v mestu za kruh in hruške. Mi dve nisva vedeli, ali bi se smijali ali jezili. Pogledavši se, podarili sva mu vsaka groš in ga zapodili. On naju je prelepo zahvalil in tekel ukaje zopet nazaj k tovarišem, katerim se je hotel zaradi naju izneveriti. Na tem potu sva bili obsojeni piti od Novega Mesta do Šentjarneja povsod podgorsko vino. Za to preljubo pijačo, mislim, da so bili zloženi naši pregovori: to vino je tako, da bi ž njim biriče obhajal — tako, če ga ulijesh kozi na rog, da bi zavečala — tako, da strašijo ž njim naga-jivo deco: otroci! mirujte, če ne boste morali vino piti. In tako sva okusili jaz in sestra zaporedoma vse podgorske dobrote. Nasledek je bil, da se nama je strašno tožilo in sva se sami na se jezili, da se nisva vrnili ondot, koder sva prišli. V tej puščobi sem se nekaj domislila pa se zasmijala, kar mi je grlo zmoglo in rekla sestri: Ti, Katra! iznebila sem se zadnje dvojbe. Zdaj bi prisegla, da je sv. Feliks res svetnik. In za to srečo mu se ni trebalo niti hudo truditi. V Podgorji ima človek malo skušnjav. Pohujšati in premotiti ga ne morejo niti zaspana družčina, niti lesena dekleta, niti cuckovina, ki jej vino pravijo. Ali je tedaj čudo, ako se v takem kraji kdo posveti? Jaz se le čudim, da nam niso dali Podgorci že za celo pratiko svetnikov. Sestra se je tem besedam strašno smijala. Na Rateži sem povedala svojo misel tudi teti. Ona pa ni ljubila takih šal: oštela in ozmerjala me je tako ostro, da bi jej bila gotovo pobegnila, ko me ne bi bile zadržale dobrovoljne sestrične. V rataški

tokavi sva ostali poldrug dan. Teta nam je pravila o sv. Feliksu veliko lepega, pa sem že pozabila. Prav dobro pa pomnim pripovedke, s katerimi nas je kratkočasila najmlajša sestrična. Nekatere so take, da vas bodo gotovo mikale, ker se govori v njih o potovskem svetniku.

(Konec prih.)

Sveti Feliks.

Narodna; zapisal Fr. Zorec v Št. Lovrenci na Dolenjskem.

Svet' Feliks se je na svet rodil,
Sam Jezus se ga je veselil.

Feliks je bil star dvanajst let,
Že je bil na vojsko vzét.

Feliks se je jokal takó,
Da se sliš' v sveto nebó.

Feliks je trikrat v vojski bil,
Vse trikrat je vojsko dobil.

Že se je enkrat primer'lo,
Da Feliksu glav'co vzmó.

Pokopan je bil tjà na gmajinco,
Kamer ta neumna živinica.

Iz groba so zrastle rož'ce tri,
Rož'ce tri, oj lilije.

Vsak, kdor je mimo šel, je djal:
„Tukaj gvišno en svetnik leži.“

Prišli so trije duhovniki,
Al' duhovni, al' fajmoštri.

En majh'no trav'co prizdignejo
In notri Feliksa vidijo.

En' pisemce v rokah drži,
In gor' je b'lo zapisano:

„V Šmihelu je rojen bil,
V kapiteljnu je krščen bil,

V Novem mest' s' je prebivališče zbral,
Kjer bo romarjem gnade dajal;

Vsem unanjim romarjem,
In tud' domačim farmanom.“

Slutnja.

Časna so nebesa sinja,
Polje bojno se razgrinja,
Ljut v šotorih dvojih roj
Kuha v srci srd in boj.
Bliskajo se ljuti meči,
Vojnikom žaré oči,
Vriskajo: Kri mora teči,
Vražja kri, osvete kri!
Bojna se razlega tromba,
Iz topov preti smrt bomba:
Vojska vojski smrt preti.

Dva prijatelja slonita
Orla dva, oba molčita;
Saj sré, skrbnó sré,
Trikrat več jima pové!
Z jeklom prsi so pokrite,
Vender rahlo je sré
Trde in krvave kite,
Vender sezata v roké.
Čelo polno brige, mraka,
Vender mlada sta junaka,
Mlado žar oči žaré

Milan vzpne oči ljubeče,
 Milo Ljuboju šepče:
 „Ljuboj, Ljuboj, mili mi!
 Kak mi bleđa polt bleđi!
 Ah, kak čudni so mi čuti!
 Kak nemirno zbija kri!
 Kak mi srce nekaj sluti,
 Kak nečesa se boji!“
 Trdneje se ga oklene,
 Na srce mu glavo dene,
 V mislih, čutilh se topi.

Drug sočutno ga pogleda,
 Ranila ga je beseda!
 Da dejal mu na srce
 Milan ljube ni glavé:
 Moral zanj bi se prijeti!
 Tak pa le molče okó
 Od solzic se mu zasveti,
 In s tresočo le rokó
 Milanu lasé pogladi.
 V tugi in v ljubezni mladi
 Mu oči bleskečejo.

Kar med vojsko hrup nastane!
 Tromba poje čez poljane:
 Kvišku! meč zgrabite! v boj!
 Vražji že se bliža roj!
 Vojska nastane in vihra velika
 Kónj in orožja in móž in kosá,
 Roj se za rojem v boj strašni pomika,
 Vojske grom, kretanje sem in pa tja!
 „Ljuboj, Ljuboj! čuj! na strani
 Čuj, na strani mi ostani,
 Skupaj da vojujeva!“

Kakor trde, silne skale
 Blizu morja, kraj obale
 Móž mogočen zid stoji,
 Meri mož možá z očmi.
 Smrt zre iz cevi krvave—
 Dolga vrsta je cevij —
 V vetru plahutá zastava,
 Tiho, grozno vse molči.
 Milan, Ljuboj skup stojita
 Kakor hrasta v tla pribita,
 Smrt noseča pred pestmi.

Top zagrmi, topov gromi vzbudé se,
 Zemlja ječi, pod nogami se tresé:
 Vrag je krvavi boj prvi začel.
 Grom in zvižganje, sikanje in strel!
 Kam je palo prvo zrno? —
 V prsi ah, Milanove!
 Zgrudi se na zemljo črno,
 Ljuboj bled ves tresé se.
 K mrtvemú vlekó ga želje
 Toda: „V boj!“ grmi povelje
 V boj obupen vrže se.

Posavski.

Cmokavzar in Ušperna.

Izviren roman.

Iz kanibalščine poslovenil Sivor.

Ak róvtarske vezáti znáš otróbi,
Nov Orfej k sèbi vlékel bós Slovéne.
Preširen.

I.

Lep dan je bila sobota 5. majnika 1883. Solnce se je že nastavljalo zlesti za loške hribe na Gorenjskem, pa tudi za tiste dolenske hribe, katerim je na jutranji strani prislonjeno posestvo imovitega kmetavsá Preklezna.

Lep dan je bi tedaj na Prekleznovih dvorih. Pred vrati volovskega hleva je pak stal Prekleznov jedini hlapec, petdesetletni óčitno grbavi Cmokavzar, naslonjen na gnojne vile, ker je baš gnoj kidal. Kaplje znoja, kakor piškavi lešniki debele, lezle so mu iz kuštravih las in od zabuhlega obraza za hodnično o svetem Nikoli zadnjič oprano srajco, katera pod vratom ni bila zapeta. Mož pa sune vile v kot, obriše si nagrbančeno čelo, svoje tri bradavice na potlačenem nosu in svoja zijava usta nekoliko z rokavom hodnične srajce, nekoliko pa z žuljavo umazano dlanjó; potem se debelo odhrka, oblastno pljune, svoja usta še jedenkrat z vso dlanjó obriše in čez škrbine redkih zob in skozi nosnice na široko odprte se mu izdere lepa, dozdaš še nenatisnena pesen:

„Visoka je gora,
Pa kozel smrdi;
Moja Urša je krevlja,
Pa se plesat' uči.“

To petje se je obračalo na davi zorano njivo pred hlevom. Na tisti njivi pak je Prekleznova štiridesetletna dekla Ušperna jamice kopala in pokladala vanj gnoj in krompirjeve obrezke. Petega majnika je namreč že skrajni čas krompir saditi.

Ko hlapčevi, skozi hripavi nos potegnjeni glasovi dekli udarijo na kosmata ušesa, raztegne tudi ona svoja že od prirode dokaj raztegnena, zijava usta, ki so bila z rudečimi kocinicami obrobljena, na robat smeh, da se je pokazal obžalovanja vredni nedostatek

nekaterih sprednjih zob; pogleda ognjevitro proti hlapcu in sicer z levim očesom na desno in z desnim očesom na levo plat, ter s hripavim, vender krotkim glasom od sebe spusti naslednjo, tudi še ne natisneno pesen:

Kljusa sem staja;
Nihče ne maja
Stajih kostij.

Povedati moram, da je ona namesti *r* vedno *j* izgovarjala, kar se je drobni suhi babnici posebno lepo podalo. —

Potem se pa Ušperna razkorači, da smo mogli opazovati, da ima desno nogo za spoznanje krajšo nego levo, pogleda hlapca osorno izpod zarastlih obrvij ter bruhne: Ti konjski lišaj ščetinasti, da bi te dihur pokadil! Ali so ti mari podgane snedle vse možgane, in se je merčes zaredil v tvoji črepinji, da poješ tako abotne pesni, ko imaš že pet križev na svoji visoki grbi? Naj sem krevljasta ali kljukasta ali šantava rogovila, kaj morem zato? Pa bi bil, pa bi bil si drugo dobil! Pa saj nisi — za nič, robida ti oglojena! Plesati se pa ne učim ne; in zate mi tudi ne bode treba, da bi znala. Kadar bo tebi plesati, boš plesal po biriških goslih, ko ti bodo hrbtišče strojili, kocina ti plesniva!

Na te besede je Cmokavzar svoj zabuhli obraz tako skremžil, in široki nosnici svojega potlačenega nosa tako raztegnil, kakor moj pes Gripo, kadar mu namesti pričakovane mesene klobase iz zasko glavico česna pod nos pomolim.

S poparjenimi očmi je pogledoval v Ušperno in držal se je, kakor bi ga vilo in ščipalo po trebuhu. Ko se pa naposled Ušperna namuzne in prijazna obrača svoj levi pogled na desno in desnega na levo stran, ter se jej zazdeha, kakor lačni zajki po rudeči detelji na neluteranski njivi, takrat se ohrabri tudi Cmokavzar in zareži z vso svojo ljubeznivostjo Ušperni v obraz:

— Kašica poštegana in z ocvirki potresena, kaj si tako zagrmela, kakor bi se bila boba v otročji postelji preobjedla, sakra miš! Ali ne veš, da se to vse samo tako pravi. Pesen je prazna slama: jaz pa nisem nobena bledost študirana in pójem, kakor slišim. Naj me dihur pokadi, če zraven kaj mislim. Saj še tisti, ki pesni kujejo, često nič ne mislijo zraven. Pa copernice naj me odneso na Klek in krokarji naj mi možgane izkljujejo, ako še za katero drugo kolovratim, kakor za teboj, griva ti zaljubljena. Pa saj me imaš rada, ko si tako sladka, kakor pečena hruška, dokler je še gorka, in

tako krotka, kakor kravjek, ki vsaksebi gre, če nanj stopiš Pa kaj bi šale izbijal in dovtype lovil? Ali si danes že kaj prigospodinjila? Ogoljena griva lisičja, naš ječavi skupuh, goljuf in gospodar je davi prinesel dokaj srebernih kebrov domov. Po obedu se je zaril v klet, da je tiste kebre na plesnobo dejal; zdaj pa tam zadaj v resji za smrekovim gajem na trebuhu leži in tobak kadi. Ponarejeni ključ ti je kovač naredil; pošteno in previdno ga rabi! Danes se lahko precej okoristiva, saj ne bode nič zapazila ta smrt oslovska in konjska. Koliko imava že kaj dote, ljubi srček iz krompirja?

Ušperna se ljubko vzpne proti Cmokavzarju, kakor bi ga hotela objeti in poljubiti, Cmokavzar jo pa popraska po pegastem in lišajevem obrazu, kakor petelin po gnojišči, če črva diši. Ušperni se je tako prijetno zdelo, kakor bi črešnje zobala, in tedaj na hlapčevo vprašanje z glasom sočutja polnim šepetne: Breznos nama hrani že šeststo

— Šeststo . . . šeststo . . . tristo jezer hudičev! zarujovejo hripava usta jeznoritega gospodarja Preklezna, in debel krajnik trešči med Cmokavzarjem in Ušperno na tla, ne gledé, kje in kako je zaljubljeno dvojico oplazil. Jeza je Prekleznu bliskala iz očíj, da je bilo nevarno za hlevovo slamnato streho, sapa mu je silila iz prsij kakor kipeča zavrelka iz zabitega soda, in mož se je tresel po vsem životu, da so mu kratke prtene hlačnice kar sem ter tja mahale nad kvedrastimi nezavezanimi čevlji. Narprej zarohni nad Ušperno: Čakaj ti pasjedlakasta sraka tatinska, jaz ti bom dal vetra, da ti bo po črevih piskalo, griva zaljubljena! Ubral te bom za ušivo kodeljo na tvoji bučasti čepinji in te zalučal, da boš tri dni po zraku frčala, predno tvoje zrahljane kosti cepnejo na tla! Ti avša, brljavka, cafuta, čompa, drpajsa, e . . . , fritamuza, garempret, hamlja, iblajtarica, junterfat, kučmevlja, vlačuga . . .

Možu je sapa pošla, ko je pa zopet do nje prišel, jel je jezno pihati v Cmokavzarja, kakor gad, ki mu z boso nogo na rep stopiš, in zadril se je vanj: Tristo kopit, pa tvoja garjeva glava! Jaz ti pokažem, kaj se pravi mene okraști! Ti mohavt, navžar, ocepek, pompež, robavs, sova, šleva, tajfelj, uš, vampež, zgaga, žvirca!

Zdajci pa zavilhti na hlapca konec krajnika, ki mu je v dlanih ostal, in bil bi nezvestega Cmokavzarja tako loputnil po buči, da bi se bila razbila kakor ribniški lončeni bas, če ga s polenom potiplješ; pa Cmokavzar ni bil jare gospode cvet. Ne čakaje udarca, zakadi

se Prekleznu pod rogovile, katere hipoma zavije, kakor naš kovač svoje klešče, kadar komu zob dere, ter podere zrahljane kosti starega moža na gnojna tla, kakor prosen otep. Zdajci hlapec zleze gospodarju na trebuh, in ga srdito obdelava z žuljavimi pestmi. Ušperna pa tudi ni rok križem držala. Njeni ostri, jazbečevim krempljem podobni nohtovi so jako urno in izdatno orali po Prekleznovi glavi, da je bila, — namreč Prekleznova glava — kakor bi jo bili z češminovo metlo česali. Moramo pa povedati, da se je Preklezen pošteno branil in na vse pretrge in na vse strani mahal, suval, trgjal in pljuval. —

Živa kopica teh prepirnih gadov se je že na gnojišče pregarempretnila in šest nemirnih nog se je umivalo v gosti gnojnici, ko je ravs in kavs privabil sajastega kovača Breznosa iz svoje sosednje kolibe. Orjaški možakar priskoči ni rekši ne mev ne bev, potegne Cmokavzarja za hlačni rob in ga kvišku vzdigne, kakor mlado mačko, da je vse štiri od sebe molil, in da se je cedila mastna gnojnica od njegovih premočenih hlačnic na obličji Preklezna in Ušperne.

Ko je nehal boj, bilo je videti na pretepališči, kakor bi se bila dva medveda iz Mežaklje ravsala za panj koroških bučel. Cmokavzar je izgubil desno uho, Ušperna pa sprednje zobe — bili so samo trije. Prekleznove desne roke mazinec se tudi ni mogel najti. Gotovo je, da ga je odgriznil Cmokavzar, in zelo verjetno, da je mazinec in uho pohrustala svinja, ki je med pretepopovanjem v nirvanski mirnodušnosti rila po trati in gnojišči. Da je bilo dokaj obleke raztrgane, veliko las izpuljenih in da je trojica prav pohlevno ali pogojno smrdela, omenjam samo zato, da občinstvo pripozna mojo natančnost in resnicoljubnost.

II.

Solnce je že znatno lezlo za poprej omenjene hribe. Preklezen se je s pomočjo orjaškega in silovitega kovača Breznosa znebil jedinih svojih poslov, ki sta čez četrto ure izkidala se izpod Prekleznovega strešja. Hlapec Cmokavzar ni imel okroglega v svojem premoženji razen vedno žejnega grla. Mrvicó svojih cap in cunj je zmašil v otrobji žakelj, pošvedrane škornje na kveder s kamenogoriškimi žrebicami gosto podkovane je pa vrgel čez pazuh. Dekla Ušperna je dozdej vedno mislila, da je prava hči bogatega, neoženjenega Preklezna, ker je bila od otročjih let vedno pri njem in mu vedno oče rekala. Ta skopi kmetavzar in dihur lisičji je vedno ob-

ljuboval, da bo sirota, kadar on gavzne, vse njegovo premoženje pograbila, in jej zato ni nič mezde plačeval. Ona je pa nadejé se tisočakov vedno pridno delala. Samo zadnji čas je malo na stran spravljala, ker jej je bolj previdni in bolj prebrisani Cmokavzar nekoliko oči odprl ter jo prepričal, da je boljša mehka hruška za srajco, kakor pa zlato jabelko na drevesu. Ko je danes zvedela, kdo je nje oče, kdo njena mati in da pri Prekleznu za svoje tridesetletne žulje ne dobó najmanjšega srebernega kebra, bila je poparjena, kakor mačka, ki maslo liže, ti jo pa s kropom poliješ. Tudi ona je imela malo s seboj odnesti. Težko se je ločila od domače hiše, najteže pa od lepo pitanih svinj, katere je pri odhodu še jedenkrat popraskala za ušesi in jim za slovo še nekoliko zobati in hrustati dala.

V očeh solzna, v srci jezna, v trebuhu lačna sta švedrala Cmokavzar in Ušperna iz Prekleznovine po hribu navzdol na dom kovača Breznosa. Njijina trdna volja pa je bila, drugo jutro popotovati zopet na stari dom nazaj, ako ju že poprej sam Preklezen ne pride prosit in klicat.

Stari Preklezen je pa stal na pragu svoje proti ognju zavarovane hiše (zavarovana je bila pri Slaviji); izpod gostih hudih obrvij je pogledoval za odpojenima; v brezzobnih skremženih ustih mu je tičala pipa brez tobaka, in iz njih je silila kletev; obraz mu je bil pa tak, kakor bi na njem smrt klepala svojo skrhano koso; mazinea oropana roka nevretno v strgan robec zavita je pa krvavela. Breznosu je bilo dolgčas tako strašilo dalje gledati, tedaj dregne Preklezna pod rebra njegovega rojstva in se zareži: — Dihur te vzemi, griva lisičja! Ne bodi tako pust, kakor bi bil ves štiridesetdanski post suhe hruške žrl. Pojdiva v hram; če mi daš kaj piti, izročim ti imenitne reči.

Preklezen debelo pred se pljune, potem ongavi:

— Ti si pa tudi tako siten, kakor kravji brencelj, ki najrajši tja seda, kamor se mu najmenj spodobi. Vedno bi v pivnici tičal, kanja ti žejna, jaz te pa moram z denarji zakladati, ki jih bom takrat nazaj dobil, kadar bo v petek nedelja.

— Kaj bi tisto, krempelj medvedji, zavrne Breznos. Tacega dobička pri meni res ne delaš, zgaga pelinova, kakor pri tisti kljukasti babnici, tvoji šlevasti Ušperni, ki je trideset let s svojimi žulji zasto nj mastila tvoj hudiču zapisani trehuh.

— Ljubi moj, odgovori dobrovoljno Preklezen. Mršavi časi so zdaj, da mora celo maček suhe oskoruše gristi. Kdor hoče kaj imeti, mora vse v prid obrniti. S peto ne moreš kruha jesti. Saj poznam tudi kovača, ki deklam ključe ponareja, da morejo gospodarjem denar krasti. —

Pri teh besedah je Preklezen Breznosa zelo po strani pogledal. Toda Breznos ni bil jare gospode cvet, in naglo se je odrezal:

— Griva ti lakomna! Da bi konjederec tvoje kosti pekel in iz tvojega ikrastega mesa laške klobase tlačil! Ti meni tatvino očitaš, ki med ljudi, še celo med najmenj poštene, stopiti ne smeš, da se ne odmikajo od tebe kakor hudič od blagoslovljene vode. Če vse črne hudiče v svoj meh spravim, v njem ne bo toliko hudobije, kolikor je ti tisti teden počneš, ko se na velikonočno spoved pripravljaj. Lišaj ti oderuški! Pa nisem prišel, da bi tebe kozjih molitvic učil. Stopiva bolj nazaj, da naju kdo ne poslušaj. Še muhi, ki nam na nos sede, kadar jemo, ali v kozarec pade, kadar pijemo, ne smemo zaupati. Narprej nalij, potlej pa prinesi klobase — pa ne jedne, kar pet ali šest; kajti tako majhne so, da bi lahko dve ali tri v otel zob zmašil, ako bi ne bile tako trde kakor drenovina, ki jo sedem let za svoja toporišča sušim. Ti volčja lakota!

— Vse pride, sraka ti lačna, odgovori mirno Preklezen pred sodom stojé in z oglom krvavega robca kupico brisaje. — Samo povej in pokaži, kar imaš imenitnega. Kljun ti jastrebov!

Breznos nato odšteje petindvajset goldinarjev, menèč: To je tisti ponarejeni petdesetak, ki si mi ga oni dan dal, da ga na sejmu izpečam. Komaj se mi je posrečilo. V prihodnje bom od vsacega tacega lista pridržal trideset goldinarjev; ako ti ni prav, jih pa sam prodajaj, saj jih imaš še dovolj, ti konjska kuga!

Potem izleče iz žepa velik nov ključ, menèč: To je na tanko ponarejen ključ od Bradovljeve zidanice. Jutri pride Macafizeljnov Ožbolt ponj. Že veš, kaj mu boš povedal. Ta ključ velja pet goldinarjev. Ti boš, se ve da, zanj zahteval in dobil deset goldinarjev, in še kako ukradeno vedro vina za dobroto po vrhu.

Iz drugega žepa vzame novo žepno uro, rekoč: — To uro ti pustim za deset goldinarjev. Vsaka židovska duša ti zanjo odšteje dvajset goldinarjev poštenega denarja. Tukaj imam pa še štiri patrone dinamita, da boš zopet jedenkrat ribe lovil, saj veš kje in s kom v tovaršiji. Te patrone se mi sicer niso podarile, pa dobil sem

jih zastonj. Tako ti jih tudi dam, ker pri tebi ne iščem dobička. Po tem računu imam jaz pri tebi petnajst goldinarjev. Ti imaš pri meni vsega vkup dvajset goldinarjev. Ostane tedaj še pet; te pa pobotam, ko bo prvi sejm v okolici. Zdaj pa daj piti, griva šče . . .

— Oho, mrcina sleparska! zadere se Preklezen, ko je prinesene reči naglo vtaknil v svoje žepe! Ključ in ura vkupe nista pet forintov vredna. Mojih dvajset goldinarjev pa tudi ne bo brez interesa, ali mar nisi obljubil po jeden goldinar vsak teden, ti pasjedlakec ogoljeni?

— Ce ni prav, zarohni siloviti kovač, in svoj ščetinasti obraz tako razkremži in raztegne, da je bilo Preklezna skoro strah — bom pa nazaj vzel, kar sem prinesel. Le čakaj, suša ti grižava, ti bom že pokazal, da ti bo po črevih piskalo, kakor po mojem mehu, kadar miši kožo prejedó, in da boš krotek kakor božji volek, kadar ga na dlan položiš.

Preklezen je menil, da bo ostalo pri samem zmerjanji, pa Breznos dvigne težko dlan, in pripelje tako zausnico na Prekleznovo črepinjo, da se je Preklezen kar prekopicnil v prazno vinsko kad zraven njega stoječo.

— Bog daj dober večer, prijatelja; ali narobe bratovščino pijeta? Posneto mleko, Preklezen, vender nisi malo preveč srkal tiste stare zelenike, da skušaš po glavi hoditi? —

Te besede je izpregovoril rudečeličen debeluhast konjederec iz soseske, ter precej moža krepko ubral za kobale in ga s pomočjo kovača dvignil iz globoke kadi.

— Pa res, malo neroden si bil prijatelj, nadaljuje konjederec, tvoja desna roka je nad komolcem prav pošteno zlomljena. No, kovač, ti si tudi taka suša študirana, jo bova že zopet postavila, da bo držala kakor jeklo.

Preplašena se pa spogledata možakarja, ko se prepričata, da je Preklezen brez zavesti, kakor koruzen snop. Konjederec ga hoče precej z vinom močiti po glavi. Kovač ga pa sune na stran, pomenljivo namežika in potem na vse grlo zavpije: Pomagajte, roparji, tatjé gredó!

Preklezen se je hipoma zavedel in spregledal ter zakričal: Tristo hudičev in griv, zdaj je pa sova še tega mrzlega mesarja pritepla! Kaj rogoviliš tukaj, konjska smrt?

Konjederec mirno odgovori: Le počasi prijatelj, jaz sem politišperšona, z menoj se ne hodi tako v caker. Narprej bom naložil tvoje

z mišnico zaudane svinje, ako hočeš ali ne; potlej bom pa tvojo zlomljeno roko uravnal, to pa le, ako boš hotel in plačal.

— Vsi svetniki božji, vzdihnil je Preklezen, in svoj obraz na jok nakremžil, tako da je kovača na smeh sililo — moje lepe prašiče je torej hudič vzel? To je storila tista prokleta kljukasta šavramavra, ko sem jo od hiše spodil. Oh, moje okrogle svinje, proč so proč!

— Tam so, kjer so, odgovori konjederec, po polnem mrtve, ali kakor mi pravimo, doli so stopile.

— O sveta pomagalka, zaječi zopet Preklezen. Nemara je pa še hlapec, zato, ker sem mu uho odtrgal, mojim volom z gnojnimi vilami zadnji nogi polomil, tako nekako kakor tisti „Oreharjev Blaž?“

Tega pač ne, ongavi konjederec dobrovoljnega, malo vinjenega obraza. Prav zdravi in rejeni so voli, ogledal sem jih tudi, in že poprej bi bil pristopil v hram, pa vaju nisem hotel motiti v kupčiji za ključ in uro.

Srpo sta se spogledala Breznos in Preklezen, konjederec pa mirno kakor navadno vselej pristavi: Kaj so meni mari vajine kupčije; mene itak ne opeharita. Nisem jare gospode cvet.

Na to se konjederec in kovač lotita zlomljene roke in tudi mazinčeve korenine ne pozabita. Ko je bilo delo ročno in umeteljno končano, izpregovori zopet konjedec: Za to popravilo in da te bom še dvakrat prevezal, štel mi boš pet goldinarjev, prijatelj!

Toda Preklezen zakriči: Pet goldinarjev za tako igranje, kaj misliš, hudobec črni! Deset grošev ti pa res precej dam.

To je pa konjedereca, ki je bil vedno nekoliko vinski, dvignilo iz navadne nirvane. Razkačen mahne po obezani roki Prekleznovi, da so precej vse obveze odjenjale, in se zadere: Ti smolika lišajasta, ne boš me ne ukanil. Zdaj precej šteje deset goldinarjev, sicer ti ostane roka dvakrat zlomljena in jutri imaš črni prisad na njej.

Preklezen se je vil v telesnih in dušnih mukah, in po dolgem pogajanji in obotavljanji vender prinesel petdesetak, iz katerega je konjederec nazaj dal štirideset goldinarjev.

Petdesetak, ki ga je konjederec ves v veselji vtaknil v svojo listnico, bil je ponarejen, kar je bralec gotovo slutil. —

III.

Kovač Breznos ni pri Prekleznu dobil niti jesti niti piti. Jako mu je tedaj krulilo po črevih in pajčevine so se mu delale v želodeci,

ko je prišel domov. Kakor volk je tedaj vrgel v sé, kar je Ušperna vsula in vtila v leseno, toda čedno, ker še včeraj zjutraj umito skledo. Potlej je pa Cmokavzarju in Ušperni zabičal, da morata ves večer, dokler se on ne vrne, treske kuriti, in niti stopinjice ne storiti skozi vežne duri, sicer bode oba ubil in jima po vrhu še kosti prerahljal. Potem je pa odšel po opravkih.

(Opomnja prelagateljeva :

Izvirnika tretje poglavje je jako dolgo, polno dovtipnih pogovorov med Cmokavzarjem in Ušperno in samogovorov zapuščenega Preklezna. Dejanje se pa s temi govori ne premakne dalje. Tudi so nekatere besede tako izvirno-kanibalske, da jim nisem našel primernih v slovenščini. Zato naj bralec ne zameri, da je moje tretje poglavje samo kratek odlomek izvirnega tretjega poglavja kanibalskega, in da v tem poglavji nismo nikogar ubili ali pretepli.)

IV.

Precej kamnito, napeto in dolgo stezo je dejal kovač Breznos pod podplate svojega življenja, ko jo je sekal proti koči mešetarja Macafizelnovega Ožbolta. Med potom se mu ni nič znamenitega pripetilo. Neki možakar je krevsal za njim. Zdelo se je Breznosu, da ga zalezuje. Počakal ga je tedaj za debelim hrastom, in potlej s svojo težko okovano palico po črepinji obrisal in na tla podrl. Bil je to Breznosov tovariš pri bankovških kupčijah in Breznos je, ogledavši mrliča, sam pri sebi rekel: Še nocoj bi mi bil pomagal, in še dolgo let bi bil živel, ako si se oglasil, kdo si. Zdaj si pa v krtovi deželi, in ne moreš mi pomagati; pa tudi jaz tebi ne morem več pomagati!

Ko Breznos prikrevsa do Macafizelnovega Ožbolta, jako se začudi, ko tam najde jako previdnega in predrznega podjetnika Rokomavsarja. Zareži se mu v zobe in pozdravi ga z navadno prijaznostjo:

— Tristo jezer zelenih in jedna copernica po vrhu! Sedem let so te mrcvarili na Ljubljanskem Gradu in v Gradiški, pa si še vender tako trden kakor si bil nekdanj, ti grča drenova. Pa poboljšal si se gotovo tudi, kocina ti plesniva. Zdaj ne boš več ubijal, ropal in požigal, kali?

— Poboljšal sem se pač, ljubi moj Breznos, ki si še vedno tako neotesan kakor si bil, odgovori nevoljno Rokomavsar, na prevrnenem kolovratu sedeč. Kako se bogatinom pušča, to se ve da

nisem pozabil, pa nekaj dobrega sem se vender naučil, kar se ti nikoli ne boš, to je čedno in človeško govoriti. To je nekaj vredno. Verjemi, da bi me bili na vjlslice obsodili, ko so me zadnjič zašili, ako bi bil pred gospodo neotesano in zarobljeno govoril tisti primojduševski jezik, katerega si ti navajen. Ker sem pa čedno govoril, kakor se krščenemu človeku spodobi, sprevideli so, da se nisem ves pognojil in pozverinil, in dali so mi samo deset let. Veš ljubi moj, zate bi bilo tudi dobro, da te malo vzamejo v šolo na Ljubljanski Grad. Tja pridejo roparji, požigalci, ubijalci in drugi taki silni popravljalci premoženjskih razmer. V začetku so taki kakor gorenjski rekrutje, ki po hlevu in žganji smrdé. V ustih jim je vedno kletev, psovanje, žuganje in pridušanje. Vse priimke ti privoščijo, od pomladanske koprive do jesenskega podleska, od vsega, kar leze ino grede, kar po vodi in po zraku plava; na dan privlekó vse goveje in konjske bolezni, od lišaja do konjske smrti, in še navadnega hišnega orodja ti ne pusté pri miru. Vse ti rekó, samo človek ne. Potlej se pa počasi olikajo, in pozna se jim, da so dobre bukve brali. In to je lepo. Maček se gladi, pes se liže, celo strupena kača je vedno čedna in svetla; človek bi pa tega ne premogel? Vidiš kovač, tako bi tudi ti lahko bil, če te jedenkrat na Gradu počesejo, operó in ti jezik pogladijo. Samo nekaj nevarnosti bi bilo zate. Zadnje mesece sem često dobival bukve v roke s čudnimi, izmišljenimi ali morebiti resničnimi historijami. Tam pa ljudje tako zverinsko rohné in surovo govoré, tako se roté in psujejo, da kaj takega nisem še slišal, akoravno sem med družbo razbojnikov, v kateri sem bil nad pol življenja živeti prisiljen, poslušati moral govorjenje narbolj zavrženih in gnjusnih ljudij. Ko bi ti, kovač, tiste povesti v roke dobil, še pohujšas se mi, in marsiktero grivasto in lišajasto psovko pobereš in med ljudi zatrosiš, katere si poprej še izmisliti nisi mogel. —

Na te besede odgovori kovač na pol dobrovoljno na pol hudobno grohotaje: Ko bi te ne poznal, kropíva ti študirana, pripeljal bi táko na tvojo garjevo glavo, da bi ti otekla, kakor bi k turškemu bobnu prirastla. Pa pozna se, pozna se, pasjedlakec ostrizeni. Nocoj me ne boš govoriti učil, ampak pomagal mi boš sreberne kebre iz Prekleznovega hrama nositi. Govorila bova tudi na dalje vsak po svoje, ti z namazanim jezikom, jaz s cepcem; ko se dela lotiva, bova pa zopet jednaka. Samo ta razloček je med nama, da tebe takoj zašijejo vkljub tvojemu namazanemu jeziku, ako količkaj počneš;

mene surovega brdavsa pa še niso iztaknili, dasiravno nimam veliko menj na rovaši nego tvoja hudiču zapisana glavina. —

Po teh kolikor toliko prijaznih in iskrenih pogovorih je razbojniška trojica Breznos, Macafizelj in Rokomavsar v trudni pozni uri prestopila na dnevni red. —

Breznos je povedal, da ima potrebne ključce, da vé, kje so denarji, da ima Cmokavzarja in Ušperno pri sebi shranjena, in da bo sum tatvine letel jedino na Cmokavzarja, kateremu se za višjo gotovost tudi lahko kaj ukradenega blaga, na primer Prekleznovi ponarejeni petdesetaki, med obleko v vrečo vtakne. Rokomavsar je povedal, da je v srečnem, redkem položaji, da namreč vsi mislijo, da je še v Ljubljani, on je pa že tukaj. Da je bil on pri tatvini, bo nemogoče dokazati. On že ve, kako bo govoril, če bo treba. — Macafizelj je pa povedal, da je pripravljen zraven iti in ukradene reči spraviti. Da je on tatvine deležen, tudi nihče ne bode sumil. On je na glasu poštenega, pobožnega moža, in pri zadnjih občinskih volitvah ga je občje zaupanje sosedov celo v občinski odbor in v krajni šolski svet posadilo. — Srečen vspeh brez hudih nasledkov je tedaj gotov.

(Konec. prih.)

Naše obzorje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

VI.

(Konec.)

Poudarja se, da je samo lepota, samo umetnost namen v leposlovji. Res igra lepota veliko nalogo — ali prav v življenji, ki je krona stvarjenja. „Ni res, da je samo lepota brezsmrtna, življenje je še bolj brezsmrtno. Jezik more izginiti, estetika premeniti se, vzor biti drug: ali glasovi človeške duše, resnični glasovi radosti ali gorja so večni (Emile Zola o. c. I. 141).“

Prostodušno-idealistično leposlovje navadno slika dobro, t. j. poštene osebe presvetlo, kakor da bi bili neki svetniki na zemlji brez človeških slabostij, nepoštene riše pa zopet prečno in ne tolmači,

kako da so dobri tako pošteni, a hudobni tako pokvarjeni: govore in delajo tu le bolj personifikovane ideje, ne ljudje. Takih knjig jaz ne bi niti mladini priporočal in sicer ravno z moralnega gledišča ne. Res treba človeku že v prvi mladosti vcepiti v srce ljubezen do dobrega in prezir hudobiije, ali s pretiravanjem menda se to ne doseže. Ko otrok ali mladenič malo odraste, vidi, da takih ljudij ni in v obče ne more biti, pa začne lahko misliti, da vse, kar je čital in čul, so samo lepe misli in želje za mladino, ne za življenje ter tako lahko zavrže marsikaj, kar bi mu bilo potrebno za vse življenje. Krščanski ideal ima sicer svoj zadnji cilj — nebesa, ali na zemlji pa vendar teži za tem, kar je tu mogoče.

Realizem pa za to ne zahteva, da bi se pisalo jednako za mladino in za odrasle: saj so predmeti tako različni, jedni primerni za mladino, jedni za bolj ali popolnem zrele ljudi — da bi za vsakega lahko pripravili ravno primerne berila. Prerana zrelost je gotovo škodljiva, ali ona se da sama naslikati čisto resnično in tako poučljivo, da bi odvracala in strašila od preranega dozorevanja in večjidel neizbežne moralne in duševne škode v razvitku.

Brez dvojbe je naša literatura vplivala in vpliva na naše razvitje, ali ne toliko, kakor si morda kdo misli. Sovremeni duh nas je prebudil, on je naš mogočni pomočnik. Naš narodni značaj so sestavile verske, politične in socialne okoliščine, ko nismo imeli še nobene literature: one še zdaj silno vplivajo na nas, gotovo bolj ko slovstvo.

Iz vseh slovanskih literatur ima ruska pač največji vpliv na občinstvo. To velja posebno o časopisih in mesečnikih (žurnalih): „Nikjer v Evropi periodično časopisje ni moglo pridobiti si tako hitro vladajočega položaja kakor v Rusiji. Takega vpliva na praktično politiko, takega neposrednega pritiska na razvijanje stvari, kakor so ga imeli (radikalni) „Kolokol“ in „Moskovskija Vedomosti“ ni imel noben nemški časnik; za takim položajem, ki so ga imeli (in ga imajo ravno zdaj zopet, op. pis.) neki moskovski časnikarji, nemški časnikarji niso nikdar niti težili (Deutsche Rundschau II. 187)“. O takem vplivu drugo slovanstvo pač še dolgo niti tam ne bode moglo misliti, kjer je politično samostalno, ker že neizogibni mogočni tuji vplivi tega ne bodo dopuščali.

Dokler si pa ne razširimo obzorja s pridobivanjem in osvajanjem večjega števila kulturnih idej, primernih stopnji našega razvitja, in

neke večje samostalnosti v življenji: naša literatura ne bode mogla imeti posebno velikega vpliva. Celo jezik se razvija le primerno z občnim napredkom. Nam, ki smo prišli za drugimi, je sicer kulturna pot nekaj skrajšana — kakor severnim Amerikancem. Ali mi smo podvrženi jako mnogim nevarnostim, posebno pa površnosti kulturnega razvijanja in izvirajoče od todi slabosti. Amerikanci pa so jako odločni. Tam je res življenje delo, kar je pa vendar tudi tam najbolj koristno za — kapitalizem. Vzor bodočnosti to pač ne more biti. Pač pa bi se mu bolj približali, ko bi ne delali narodi niti največ za države (kakor je to v militarizmu), niti za posamezne kapitaliste (v velikem obrtu), mari bi delo imelo za namen življenje sploh in mogočo srečo vseh posameznikov (gl. H. Spencer: Principes de sociologie II. 168). Ta angleški učenjak misli, da razvitje mora odločno stopiti dalje — do četrtega stanu ter premagati drugi glavni kulturni tip, namreč veliko obrtništvo, kakor je premagalo prvi, namreč vojništvo (militarizem).

Slovanstvo do zdaj ni razvilo čisto ni prvega ni drugega iz teh tipov: ono je še vedno bolj kmetško. Rusom se očita, da imajo kmetško državo in oni tega ne taje, pa jih tudi za bodočnost ni ravno strah, kakor se je menda tudi slovanstvo sploh ne mora bati, če bode imelo vedno pred očmi razvijanje in napredovanje celih plemen, t. j. vseh razredov, a ne jednostransko gospodstvo sebičnosti posameznikov. —

Večkrat čujemo tožbe — in ne samo pri nas — da mladina zapušča starejše. Ali ni to znamenje časa, znak, da prejšnji vzori ne zadostujejo več? Če ne zadostujejo, kje so novi? Saj to moramo vendar odločno trditi, da brez vzorov se ne dela za srečno bodočnost, mari da brez njih narod mora nazadovati. Morda mladina odstopa, ker jej ni po godu nepraktična in pri tem še suha učenost in doktrinarizem našega narastaja?

Tudi na ženstvo se tožimo, da nam pri narodnem napredku malo pomaga, da tam, kjer bi moralo imeti neko samostalnost kakor n. pr. pri učiteljicah, ravno te samostalnosti ne kaže, ampak je ali mlačno ali pa še rajši v taboru naših nasprotnikov. Slabost in neznačajnost širi se povsod, kjer so posamezniki čisto odvisni n. pr. od kake službice in si brez nje ne znajo pomagati, ker jim manjka praktične odločnosti. Brez nje pa se praktično domoljubje na široko razviti ne da: potrebno je praktično, ne predjednostransko znanje

in odločnost, ki jo podpirajo ideje. Znanje je moč, ali tudi ideje in vzori, ki teže, da se ožive v življenji, so velika moč.

Kaj sledi iz naše razprave? Naš slovenski in slovanski preporod ima sicer demokratičen značaj ter kot sad ideje narodnosti že po svoji naravi teži, da se omika širi v vsem narodu. Ali naše obzorje je še vedno ozko; najširše kaže v slovanstvu rusko razvitje, ruska literatura. Primerno široko obzorje pa je potreben uvet in mogočno sredstvo napredka: ž njim se množi produktivno delo in torej tudi narodna moč. Narod se razvija brez prevelikih jednostranostij, pri čemer inteligencija vpliva na ljudstvo, pa tudi prebujeni narod vpliva na višjo inteligencijo, kaže jej svoje potrebe, duhovne in materialne, ter jo tako varuje, da se preveč od njega ne oddali. Omika bi dobivala počasi značaj soglasne celote: ljudje bi se učili zares misliti o narodu in njegovih potrebah, torej brez škodljivih fraz, prosto, brez neproduktivne učenosti in z vedno bolj jasnimi prepričanjem, da ima človeška kultura skupne zadeve, da je pa materialno napredovanje vsakega naroda, vsake države, neobhoden pogoj zdravega kulturnega razvijanja in stalnosti napredka, ki se pa ne da doseči brez realnega mišljenja in delovanja, katero pa podpirajo ideje kot sad kulturnega razvijanja, torej praktičen idealizem: vse to varuje od nazadovanja. Za to dobiva tudi literatura realen smer, budi in uči, sodi preteklost in sedanjost, pa se tudi kritike idealov bodočnosti ne boji, mami sodeč jih objektivno — kolikor je nepristranost mogoča — dela tudi za nje in za zdravo razvitje — vse to pa pod pogojem, da ima potrebno svobodo in zdravo moč, in tu za kulturni napredek po polnem velja ono, kar je že Montesquieu dejal, da „države (les pays) se ne obdelujejo po svoji rodovitnosti, ampak po tem, koliko imajo svobode (Esprit des lois).“ —

O Salonu.

Ni ga pač mesta na svetu, ki bi se v mnogobrojnih razmerah moglo meriti s središčem sveta, s živahnim Parizom! Kako življenje, gibanje, veselje in vživanje, kako blagostanje in kaka umetnost!... A moj namen ni, da bi v teh vrsticah natančneje slikal razmere in življenje v Parizu, — samo o tukajšnji umetnosti hočem podati par

drobtinic, k čemur me je vzpodbudila običajna vsakoletna razstava v „Salonu“.

Mesto, ki šteje nad 2 milijona prebivalcev, na stotisoči tujcev med njimi, mesto, kjer gospodari največja potrata, iz katerega zahaja moda po vsem širokem svetu, v katerem si kupujejo bogatini vseh krajev razno krasotijo — to mesto pač mora imeti tudi umetnikov, da si vzpodbuja in ohrani ukus, da se obdrži na oni stopinji, katero že toliko časa zavzema. In istina, ima jih ne malo število. Nad 6000 je samih slikarjev, ki so na dobrem glasu in katere njihova umetnost dobro preživi. Zraven jih je pa še mnogo bolj dvomljive eksistencije, ki si z reklamo in družimi sredstvi pridobivajo naročil; sploh se trdi, da z diletanti vred živi v Parizu okoli 20.000 oseb, ki se s slikarstvom pečajo! Uradniki raznih vrst, sinovi in hčerke premožnejših rodbin — da, še celo marsikak rokodelski pomagač vzame v nedeljo svoje slikarsko orodje in gre na „deželo“ slikat študije po narodi. To spada tam sploh k dobremu tonu!

Nadalje je zanimanje za umetnost pri občinstvu v Parizu mnogo večje, nego drugod; od postrežčeka na cesti, vratarja pri palači, sluge boljše vrste, gori do najvišjih krogov — krasnega spola ne izvzemši — vse govori o umetnosti. Dva, tri mesece pred začetkom Salona čuješ povsodi glase o tej razstavi in v vsaki družbi se obravnava o njej. Časopisi prinašajo naznanila o delih bolj poznanih mojstrov, ki bodo razstavili svoje umotvore — in sploh se vse mogoče že mnogo prej stori, da postane zanimanje splošno, da se duhovi že prej vnamejo, predno se umetniško svetišče otvori.

Po nestrpljivem čakanju vender pride čas, da se slike, kipi i. t. d. jamejo vzprejemati. In to pošiljanje v Salon je silno zabavno, posebno zadnji dan. Tedaj pride navadno največ številčk. Marsikak umetnik prinese kar pod pazduho svoj — dostikrat še ne posušen — umotvor; in kake stvari se tudi dovedó! Najneumnejše in vsaki kritiki nemožeče „pacarije“ se poskušajo vrniti v sveti hram zraven nebeških del. Ogromna množica je zbrana pred poslopjem in vzprejema številčke. Komaj morejo vozovi, naloženi s slikami, skozi občinstvo; stražniki mestni narede s trudom prostor. Vsako sliko, katero skladajo, vzprejmejo zijala ali s strmenjem ali pa s smehom in nedosegljivim „haló“. Kdor pozna Parižane, vedel bode, kaj to pomeni, in kako živahno in dovtipno izražujejo to poulično kritiko.

Ob 5. uri popoldne je vzprejem končan — in tedaj zapro vrata; ljudstvo pa se razide, gredoče na drugo zabavo . . .

Dan pred odpretjem Salona je zopet zanimljiv; takrat imajo brezplačen vstop vsi razstavljalci záse in še za jedno osobo; dalje zastopniki umetniških in veljavnih krogov, slavni pisatelji in igralci gledališki. Razstavljalci urejujejo prosto še ta dan svoja dela, lakirajo in popravljajo razne škode, jezé se na slab prostor in neugodno svetlobo i. t. d. — sploh vlada ta dan precejšna razburjenost in dosti pritožb se čuje o pravem ali navideznem pristranskem postopanju razstavnega odbora; se ve, da je navadno prepozno!

1. maja pa se Salon občinstvu otvori. Že zgodaj zjutraj prihaja neštevilno ljudij proti „Palais des Champs-Élysées“, kjer je razstava. Vstopnina je 5 frankov. Kolikor bolj se bliža poludne, toliko večja postaja gneča. Konečno ni več moč slik si ogledovati, prevelika tiskalica je — in tedaj ogledujejo prišleci krasni spol in elegantne oprave Pred palačo in po vsem mestu se razprodajajo „extra-številké“ velikih listov: Figaro, Gaulois, France i. t. d. z ilustrovanimi prilogami. Navadni listi s slikami pa donšajo med vso razstavo lesoreze in na drug način pomnožene salonske slike s podrobnimi popisi. In kaj še le vsakdanje novine! Prvi dan maja vse pričakuje, kaj poreče merodajni kritik Alb. Wolff in srečni so oni mlajši umetniki, katere že ta dan omenja, bodi si da jih hvali, ali pa kara in zasmehuje — da jih le omenja! Znani so od tega trenutka in vse govori o njih! Potem pa pridejo še razni humoristični listi, — omenjam le klasičnega „Journal amusant“, ki karikirajo razstavljené slike na vse mogoče dovtipne načine, časih tako izvrstno, da bi se lahko umetniki sami učili; a glavna stvar je zabava občinstva in to se doseza v polni meri.

Če konečno še omenjam, kako živahno se prodajejo zraven tega mnogobrojni katalogi, s podobami in brez njih, kako ponujajo povsodi fotografije, lesoreze i. t. d. salonskih del — menim, da sem vsaj nekoliko očrtal zanimanje in gibanje pariškega občinstva za razstavo v Salonu.

In ta razstava sama v istini zasluži to zanimanje, saj pošiljajo vanjo svoja dela skoro vsi večji umetniki zdanjega sveta. Tu se vidi napredek mlajših močij in vspeli moderne šole, tu lahko opazuješ razne meri in pota, v katere se ločijo zdanji mojstri. Zraven pa hoče se ve da vsak, da bi vzbudila njegova slika pozornost občinstva, in zato je zastavil vse svoje sile, da bi prekosil druge v originalnosti, kompoziciji ali barvah, da bi se odlikoval po ideji, tvarini i. t. d.! Drugi hočejo imponirati z velikostjo slik, tretji zopet z izvršitvijo vseh detailov do najmanjše pičice — in kdor je to svojo nalogo umetniško rešil, sme

biti gotov priznanja in ugodne kritike; nasproti pa ga tudi pričakuje ostro, brezobzirno grajanje in posmeh, ki je navadno zasoljen s pravim francoskim dovtipom.

Da je razstavljenih slik največ od francoskih umetnikov, to je naravno. Primeroma mnogo jih pride tudi iz Belgije, ne malo iz Nemčije, Angleške in Amerike; vsako leto razstavlja tudi mnogo slovanskih umetnikov — in izmed teh hočem važnejše ob kratkem omeniti.

Gospodična Baškirzev iz Pultave je poslala dve lepi sliki: „Jean et Jaques“ in „Parisienne“; Poljak Brandl: „Capture d'un avant-poste turc“ in „Episode des guerres turco-polonaises“. To je krasno delo; izvrstno in delikatno slikani konji, figure polne resničnosti in življenja, soglasje vse slike jo postavljajo gotovo na prvo mesto letošnjih slovanskih razstavljalcev.

Bukavac iz Dobrovnika: „Les ebats“ in „Monténégrine au rendez-vous“. Prva slika je lepša, nego druga. Predmet jej je ležeča, neoblečena deva, igrajoča se z grlicami. Kompozicija je jako prijetna in ukusna, telo dekleta risano pravilno, barve lepe — sploh simpatična slika, med tem ko je njegova Črnogorka zraven solidnosti in korektnega risanja vendar malo preveč akademična, brez posebne zanimivosti. —

Chelmonski iz Varšave: „La chasse au renard“ in „Un traineau attaque par des loups“ — precej samostojno in talent kažoče delo že dobro znanega ruskega umetnika.

Kratchkowsky iz Petrograda: „Avant l'orage“, jako solidno delo; Lehmann iz Moskve: „Portrait“; Liphart iz Dorpata: „La première étoile“; Piotrowski iz Varšave: „Rendez-vous de chasse“; Boncza iz Petrograda: „Pierre le Grand a la Sorbonne“; Przepiorski iz Vilne: „Gamin“; — Wylie iz Petrograda: „Crepuscule“; Zier iz Varšave: „Sommeil de sainte Madeleine“ — in dosti drugih ruskih umetnikov, ki nam kažejo, kako obilno so napredovali Rusi v slikarstvu in kako originalna dela nam dohajajo od tam.

Razen že omenjenega Poljaka Brandla je tudi še dokaj drugih poljskih umetnikov. Tu omenjam le Gassowskega, ki je razstavil: „Matinée d'automne par le brouillard, a Arés (Gironde)“; Pochwalski: „Portrait“, zelo okusno urejena in briljantno delana ženska slika. Wieruskowski: „Journée d'automne“ — pridno risana slika, samo da jej dela barva splošno nekak svinčen vtis.

Izmej Čehov je poslal Chittussi iz Ronova: „Le lac de J. J. Rousseau, á Ermenouville“, mali krajobraz jako prijaznih barv in lepe

harmonije, nekoliko v zmislu in značaji slavnega umrlega F. Daubignyja, katerega velik čestilec je ta umetnik. Hynais je razstavil: „Madeleine“ — simpatična, še mlada plavalasa žena, zavita v nevtralnno vijolčasto obleko, leži poleg knjige s sklenenimi rokami; jako pridno risana slika (posebno obraz in roke), ki bi krasila vsako bogato olepšano sobo. Sochor iz Uborda: „Portrait“ — krepko risana glava, samo da je preveč v monakovskem duhu zvršena.

To so glavni slovanski razstavljalci. Iz Avstrije sploh jih je lepo število; naj omenim le imen: Beraton, Bernatzik, gdčna. Blau, Bruck-Lajos, Deutsch, gdčna. Dubreau, Ebner, Ernst, Ferrari, Karlovsky, Loir, Lonza, Matesdorf, Meszoli, Makart, Myhr, Myrbach, Nordendorf, Paczka, Ribarz, Spaniji, von Thoren, Weisz, Wertheimer — ki kažejo, da je naša država z umetniki dobro preskrbena in častno zastopana. —

Da si razstavo lahko vsak ogleda, bogat ali reven, razdeljena je vstopnina različno. Zjutraj se plačuje po 2 franka, popoldne po jednega; v nedeljah do 10. ure zjutraj tudi po jeden frank, potem je prost vstop. V petek je vstopnina po 5 frankov; kdor si tedaj hoče ogledati razstavo bolj v miru, izvoli si ta dan. Salon je odprt od 1. maja do 20. junija in ob tem času dojdejo razni slikotržci iz Evrope in Amerike v Pariz, da si priskrbé novih slik za svoje zaloge. Mnogo umetnikov proda razstavljene slike izvrstno in marsikdo si položi v Salonu temelj svoji prihodnji sreči in svojemu vspehu.

Razstavljalcev čakajo tudi razna odlikovanja pri odboru. Delijo se v „medailles“ 1., 2. in 3. reda, katere more dobiti vsak umetnik, tudi ne francoske narodnosti. Za rojene Francoze imajo „medailles d'honneur“. Sodišče za ta odlikovanja je sestavljeno iz samih Francozov; sploh uredijo razstavo le domačini in tujcem ni odločena nobena beseda. Odlikovanja se delé z velikimi ceremonijami. Sam predsednik republike ali pa vsaj minister „des beaux arts“ oddaje jih lastnoročno dotičnim umetnikom. Med zdanjimi avstrijskimi Slovani je češki umetnik Vaclav Brožík najmlajši, kateremu so pred par leti podarili svetinjo 2. reda — kar mu je neizrečeno koristilo k zdanji popularnosti. Letos ta umetnik ni razstavil v Salonu, ker je svojo najnovejšo, velikansko sliko „Jan Huss pred smrtno sodbo“ poslal v Berlin, kjer se veseli ogromnega vspeha. Ta umotvor je pač tudi — posebno kar se tiče barv, svetlobe in resničnosti — mnogo boljši, kot prejšnja dela njegova.

V teh črticah sem govoril v prvi vrsti o razstavi slik, ki jej pa niso jedin predmet. Da bode bralec spoznal, kako velikansko je

umetniško gibanje sploh v Parizu, hočem konečno še dodati števila razstavljenih del v letošnjem Salonu. Slik je vzprijetih 2480; risarij, akvarelov, pastelov etc. 783; skulptur, to je različnih kipov od marmorja, gipsa in druge tvarine 1048; lesorezov, bakrorezov, gravur etc. 632 — torej skup skoro 5000 del!

Koliko truda in duševnega napora, koliko stroškov je pač treba, da se napolni Salon! Kaj tacega ni v nobenem drugem mestu sveta mogoče, osobito ker je zraven Salona vsako leto po tri do pet lokalnih razstav, ki so tudi obilno obiskovane od umetnikov in občinstva, in ki imajo navadno namen kazati, kako se slika v Parizu samem, kako napreduje domača umetnost. Vse te naprave pa nam kažejo, kako se dela v metropoli francoske republike, kako cvete tudi v zdanjem materialnem času umetnost ter potrjujejo moje začetne besede, da ga ni mesta na zemlji, ki bi se v tej stvari moglo meriti z modernim, veselim Parizom! —

V Parizu, meseca maja 1883.

Jurij Šubic.

Slovenska književnost.

X.

Fizika

za nižje razrede srednjih šol. Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani. V berilo je vtisnenih 200 slik. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. V Ljubljani. 1883. 8, 238 str. Cena 1'80 gl.

Kdor ljubi narod svoj, veseli se, če vidi napredek na domačem polji; srce mu vzkipi, če vidi, da napreduje najžlahtnejši biser na narodovem telesu — šola. Slovensko šolstvo je nastopilo pot napredka, ako še ne povsod, pa vsaj v sredini slovenske zemlje. Mogoče je zdaj, kar stoletja mogoče ni bilo; slovenska, rekše iz slovenskega korena vzrasla inteligencija je pisala nekdanj o znanstvenih predmetih samo v tujih jezikih, zdaj — tandem aliquando — začela je pisati v domačem; začeli smo delati zase tudi na šolskem polji. Take in jednake misli so me navdajale, ko sem v teku jednega leta drugikrat dobil priliko, govoriti o novi šolski knjigi slovenski. Je pa to knjiga, s katero stori naša šolska književnost važen korak naprej. Oglejmo si jo natančneje.

Tvarina je razvrščena na deset poglavij: 1. Občna svojstva. 2. Molekularne sile. 3. Osnovni nauki iz kemije. 4. Toplota. 5. Mehanika. 6. Akustika. 7. Optika. 8. Magnetizem. 9. Električna. 10. Osnovni nauki iz astronomije. Ta razvrstitev se v poprek nahaja skoro po vseh dotičnih knjigah za nižje razrede srednjih šol; deloma je poljubna, ker nikakor ni bistveno, da stoji poglavje o kemiji že na tretjem, o toploti na četrtem mestu. Magnetizmu in elektriki se tudi da odmeriti drugi prostor, le mehanika, akustika in optika so razvrščene iz stvarnih razlogov vselej v ravno imenovanem redu. V poglavji, ki je odmerjeno delovanju in učinkom molekularnih sil, sklopljeno je vse, kar se na ta predmet nanaša, tudi pronicanje, lasovitost in endosmosa. O teh točkah se govori v nemških knjigah navadno na celo drugem mestu, pred hidrostatikom ali pa za njo, ne da bi se za to razvrstitev dalo naštetih tehtnih razlogov, temveč se v mehaniki le trga nit, ako se s temi stvarmi še le tam pečemo. Zato ima po mojem mnenju razvrstitev naše knjige prednost pred drugimi. Isto tako je tvarina vsakega poglavja zase razvrščena tako pregledno in utemeljeno, da se v obče ne da lahko kaj boljšega nasvetovati. Ako se ozremo po vsebini prvih dveh poglavij, imamo lepo število fizikalnih resnic pred seboj, ki se tičejo trdnih, kapljivih in plinastih teles in spominjajo me načela, ki je obveljalo v specialni metodiki ljudske šole, t. j. poučevanja v koncentričnih krogih.

Metoda, po kateri je predmet obravnavan, izvedena je na vse strani tako pravilno, kakor to terja vednostno stališče zdanjega časa. Pisatelj se je ravnal po predpisanih instrukcijah, (Instruktionen für den Unterricht an Realschulen) in po svoji temeljiti praksi ter je ustvaril delo, ki bode služilo isto tako realnemu kot formalnemu izobraževanju slovenske mladine. Vsakemu pouku podlaga je poskus in opazovanje, prirodnim prikaznim in fizikalnim razmeram vsakdanjega življenja odmerjen je dostojen, časih prvi prostor. Iz opazovanih prikaznij se izvajajo vseskozi pravilno fizikalni zakoni; vmes pa je vpletenih zmerno število vprašanj in računskih vaj, kojih reševanje je važen pogoj za razvitek duševnih zmožnostij učencev. Posebno mi je poudarjati, da se fizikalne priprave, oziroma na njih izvršljivi poskusi dosledno uporabljajo do skrajne meje, n. pr. Atwoodovo padálo. Na tem se ne izvajajo samo zakoni o enakomerno pospeševalnem gibu, temveč tudi od česar je odvisna kolikost gibajočih sil in kako se merijo. Tako postane fizika po polnem nazorni uk, opira se na izkustvo, metoda je induktivna. Fizikalni pojmi so vseskozi strogo opredeljeni, n. pr. pojem tangencialne sile je tolmačen izvrstno. Stvarno

in metodično izvrstno obdelana je točka o delu sil, katera se računi na dva načina, jedenkrat iz premikanega bremena, jedenkrat pa iz delujoče sile; to je celo naravna posledica tega, da se je poprej pojem sile (gibajoče in uporne) temeljito osnoval na pojmu vztrajnosti. Tako je bilo mogoče delo sil na strojih računati na najprimernejši način. Res praktično rešeno je vprašanje, kakšno sposobnost za delo imajo gibajoča se telesa. V poglavju o toploti se pri taljenji in hlapenji vestno naglašajo učinki utajene toplote, kakor to zahteva mehanična teorija (o toploti). Koristno bi bilo, izrecno opomniti, da v teh slučajih toplota opravlja delo. Da je izostalo magnetenje po podelitvi, odobrujem, ker ni treba staviti, kar se mora kmalu podreti; magnetenje po razdelitvi je dobilo s tem večjo važnost.

V poglavju o kemiji so pojmi: spojina, razkroj, prvina na poskusih jako jasno osnovani. Obdelane so najvažnejše nekovine, iz organske kemije pa vrenje. Ta tvarina ugaja učnemu načrtu za tretji latinski razred. Ako dodam opazko, storim to iz osobnega izkustva. Kemija spada med tiste predmete, kojih priučenje je zavisno dosta od učenčeve pomnjivosti. Podpirati jo je mogoče s tem, da se posamezni deli tvarine, ki so med seboj stvarno v rahli zvezi, tesneje zvežejo pōtem teorije. Teoriji so podlaga kemijske formule; v tem oziru je storil pisatelj ravno dovolj, a želel bi, da bi se bilo več storilo gledé teorije, t. j. da bi bil pisatelj o medsebojni zavisnosti glavnih spojin: okisov, osnov, kislin in solij izpregovoril nekoliko več. Tako pa se nahajajo celo izrazi „sokislina“, „anhidrit“, ki jih ne najdem tolmačenih; o amonijaku ni povedano, da je važna osnova. Omenjena razširjatev bi bila toliko umestnejša, ker se bo najbrž knjiga rabila tudi na učiteljiščih, kojih učni načrt ima odmerjenih temu predmetu celih dveh tečajev.

Da izpregovorimo o jezikovni strani nove knjige, pričakuje gotovo vsakdo, ki se zanima za stvar. Konečno besedo v istini rad prepuščam strokovnjakom jezikoslovcem, vendar hočem nekoliko razodeti tudi svoje misli. Nihče izmed nas ne dvoji, da je pisatelj prve dovršene šolske knjige o fiziki imel premagati mnogo jezikovnih težav, kljubu nekterim plodovom iste stroke, ki jih je v slovenski književnosti od prejšnjih let. Ni vse jedno, pisati znanstveno knjigo v popularnem zlogu za izobraženo občinstvo, ali pa šolsko knjigo, ki naj bi ustrezala precej tanko določenim terjatvam učnih načrtov. Česar se popularna knjiga navadno izogiblje, to je šolski knjigi glavna naloga, namreč kratko, točno, a pri vsem tem lahko umljivo izraževanje.

No, tudi v tem oziru jo je pogodil pisatelj v obče izvrstno. Dokazov nahajamo na vsaki strani, kamor koli pogledamo, posebno se mi zdi naglašati mehanike, lomljenja svetlobe, osnovnih naukov iz astronomije, tudi galvanizma i. t. d. Fizikalni stroji so opisani tako precizno in jasno, da ni ne jedne besede odveč, isto tako so izražene opazovane prikazni in izvedeni prirodoslovni zakoni. Proti tej trditvi se dá navesti le jako pičlo število izjem. Terminologija je skoro brez izjeme priprosta, lahko umevna, slovenskemu jeziku, pa tudi predmetu popolnem prikladna. Preobširno bi bilo, navajati vseh posameznih primerov, po katerih se odlikuje knjiga. Komur je mari zato, naj vzame knjigo v roko ter naj se sam prepriča. Tukaj opozorujem le na § o vijaku, ki je stvarno in jezikovno mojstersko izdelan, na zakona o strminah, na definicijo prožnih teles, strojev i. t. d.

S kemijskimi izrazi: kisik, vodik, dušik, ogljik se približujemo v terminologiji drugim Slovanom. Splošno navadni tehnični izrazi, ki so vzeti iz latinskega ali grškega jezika, obdržali so svoje mesto. Takoj med berilom je dodana v oklepajih nemška terminologija. Vse te stvari se morajo z ozirom na naše razmere po polnem odobravati.

Slike so posnete, kakor mi je g. pisatelj naznanil sam, po knjigi: „Dr. Ig. G. Wallentin, Grundzüge der Naturlehre für die untern Classen . . . Wien 1881“. Imajo torej iste prednosti in slabosti kot Wallentinove. V obče so prav dobre, mnogo jih je izvrstnih, nekatere nove, ne nahajajoče se v drugih knjigah za spodnje razrede, a jako poučne n. pr. slike 23, 26, 69, 189; posebno je še omenjati pravilno risanih daljnogledov. Menj prozorna je sl. 18, na kateri se težko spozna, da je palica v vodi, ker je senca pretemna. V sl. 64. so obroči pokvečeni, v sl. 66. posamezni deli glede visokosti nimajo prave razmere. V slikah 121, 122 in 123 trakovi AO in OB niso potrebni, deloma so nenatančno risani, sploh pa njih pomen ni tolmačen. Te hibe se sicer vse nahajajo tudi v Wallentinovi knjigi. Hvalevredno je, da je o jednostavnem drobno-gledu dodana boljša slika, nego je Wallentinova.

Primerjal sem obe knjigi tudi gledé drugih lastnostij, a ne rečem preveč, če trdim, da se razlikujeta toliko, kakor sploh knjige služeče istim namenom, da se torej naša knjiga mora smatrati samostalnim delom. O razlikah v razvrstitvi sem nekoliko že govoril na drugem mestu. Tukaj mi je omeniti še sledeče: Po obsegu je tvarina kolikor mogoče skržena, knjigi se ne bo moglo očitati, da bi učence preobla-

gala. Nekatere menj važne stvari so izpuščene, tam pa tam kaj važnega dodano ali malo obširneje obravnavano, n. pr. o zračni vlažnosti, o solnci kot izvoru toplote (v Wallentinu le 5 vrst!), o prostih oséh, o rabi barometrov i. t. d. Važne in glavne stvari so tiskane vse z velikim tiskom, menj važni dodatki, računske vaje in historične opazke pa z drobnim. To sicer ne bi bilo nič posebnega, ker i Wallentin rabi dvojni tisk, ali razlika je ta, da je g. Senekovič dal drobno tiskati le to, kar je res male važnosti ter se sme po potrebi izpustiti, Wallentin pa tudi take stvari, ki se ne smejo prezreti; le da si je s tem prihranil nekaj prostora.

Iz do sem navedenega se prepričamo, da bo naša knjiga prav dobra za rabo, ker zadostuje vsem glavnim terjatvam, ki jih pričakujemo od take knjige. Nižjim razredom gimnazij in realk bo ugajala po polnem, pa tudi učiteljšičem¹⁾ bo jako ustrezala, če ne ravno po obsegu (zarad premalo kemije), pa po dosledno izpeljani metodi, na katero se imajo bodoči učitelji ozirati in na zadnje tudi po terminologiji in jeziku sploh, kar je dozdam vsled nedoločnosti delalo težave.

Dasi torej knjiga v glavnih ozirih zasluži naše popolno priznanje, vendar mislim, da storim le svojo dolžnost, ako opozorim na različne malenkosti, ki jih bode v drugem natisu prilika predelati ali popraviti.

V jeziku se je pripetila časih ista napaka, kakor več ali menj nam vsem, ki od tega dne, ko smo stopili prvikrat čez šolski prag, živimo pod vplivom germanizacije. Če pišemo ali govorimo slovenski, vendar naše mišljenje ni vselej slovensko; da se tudi branimo, vrvajmo se nam germanizmi. Sicer pa takoj povem, da to očitanje zadene pisatelja le v mali meri, kajti germanizmi, ki jih nekaj sledimo, ne zdé se mi tako nevarni, da bi zmanjšali vrednost knjige. Pripetili so se nekaterekrat v tacihi slučajih, kjer je pisatelj, hoteč biti točnim v izrazih, zabredel v tisto abstraktno izraževanje, po katerem se odlikuje nemški jezik. Ker pa je moč slovanskega jezika v glagolu, zato se mu konkretno izraževanje bolj prilega; abstraktno naj se rabi tam, kjer to stvar neobhodno zahteva. Opisujoč fizikalne priprave piše pisatelj dosledno za „Kreisteilung“ — „krožna delitev“. Ker pa to povsod pomeni na 360 stopinj razdeljeni krog, bi se na strani 42. vrsti 4. spodaj slovenski bolje glasilo: „nad razdeljenim krogom“ nego „poleg krožne delitve“.

¹⁾ Visoko ministerstvo za uk in bogočastje je potrdilo knjigo za rabo v vseh učiliščih, kjer se fizika predava slovenski. Odlok s 23. majnika 1883, št. 9131.

Str. 43. izrek 1. „Razno dolge palice . . . raztezajo se . . . sorazmerno dolžini“ mesto „Razteza razno dolgih palic . . . je . . . sorazmerna dolžini“.

Germanizem je tudi (str. 15 v 14. zg.): „za železo, žveplo . . .“ mesto: „o železu, žveplu . . .“

Str. 70. v. 8. sp.: Mesto „Vse te sile imajo torej poslednico jednako vsoti vseh“ bi mi bolj ugajalo: „Poslednica vseh teh sil je torej jednaka njih vsoti.“

Str. 95. v. 6. sp. S samostavnikom „raztrg“ (das Zerrreissen) se ne morem sprijazniti; ali ne bi glagolnik bolje godil?

Str. 97. v. 14. sp. „ . . . okoli horizontalne, vender ne skozi težišče idoče, osi vrtljivo telo“ zdi se mi preveč skrčeno. Bolje bi ugajal relativni stavek.

Str. 59. v. 12. sp.: Mesto „iz več“ . . . beri „iz njih več . . .“

Str. 58. v. 2. sp.: „bolj suh“ mesto „suhejši“.

Za „magnetisieren“ rabi se „magnetiti“. Po tem vzgledu naj bi se tudi pisalo: Elektrovanje, kristalovanje“ mesto „elektrizovanje i. t. d.

Mesto „kapljivo tekoča“ in „raztezno tekoča telesa“ bo zadostovala krajša oblika: „kapljiva“ in „plinasta telesa“.

Str. 138. Opisovanje piščali je jako skrčeno; težko je razumeti, kaj je spodnja ustnica in kako nastane tresenje zraka v cevi, kadar piskamo.

O stvarnih zadevah zdi se mi opozoriti na sledeče:

Str. 19. v. 5. in sl. Za ta poskus bolj kaže rabiti solitar, ker je učinek dosti bolj očividni.

Str. 35. 2. Pogrešam znamenite lastnosti solitarne kisline, da stalno porumenjuje organske snovi.

Str. 36. Fosfor prozoren je v tankih plastéh, v debelejših koscih je samo prosojen.

Str. 54. „kryophor“ je opisan in naslikan (st. 27). Zakaj se je izpustilo označujoče ga ime?

Str. 84. v. 16. sp. Tukajšnji jednačbi manjka v levem delu znaka: „kgm.“ Isto je še na nekterih krajih popraviti.

Str. 113. Poskus b) in zakon sta vsak záse pravilna, ali drug se ne strinja z drugim.

Str. 117 in 118. Izmed barometrov šel bi po mojem mnenju Fortinov na prvo mesto, ker se po obliki ujema s pripravo za Torricellijev poskus. Navadni (Birn-) barometer bi se slobodno ponižal v drobno tiskani predal, njegova nenatančnost to opravičuje.

Str. 122. v. 4. Tamošnji stavek utegne se krivo razumevati. Zrak pritiska na obe odprtini z isto močjo (njijini višini se le malo razlikujeta). Zračnemu tlaku nasproti dela v vsakem kraku tlak kapljevine na dno, ki je sorazmeren višini AC oziroma DC. Voda teče iz tistega kraka, kjer je ta protitlak večji. — Sledeča opazka o Cerkniskem jezeru je jako umestna v slovenski fiziki.

Str. 147. v. 17. zg. „Ako je izvor svetlobe večji nego temno telo“, je polna senca stožkovito omejena, dvojna senca pa že nastane, ako svetila vsaj dve različni točki.

Str. 149. Vrsti 12. in 13. sp. se smeta brez škode izpustiti; sicer pa moti v spodnji vrsti tiskarski pogrešek „4krat“ mesto „2krat“.

Str. 151. v. 7. zg. Mesto „do trdnega telesa“ naj stoji „do površja drugega telesa.“

Str. 155 v. 6. sp. Mesto „za goriščem“ beri „pred središčem“.

Str. 227. Omenja se telefon. Koristno bi bilo vsaj kratko opisati ga. Njegova porabnost se priznava od dne do dne bolj in v malo letih ne bo mesta, katero ne bi njegove žice preprezale, kakor zdaj telegrafске zemeljsko površje.

Str. 34. Dušikova gostota je 0.972, ne pa 0.791. Par drugih tiskarskih pogreškov ne omenjam, ker resno ne motijo.

Zunanja oblika knjige je jako ugodna, papir in tisk brez vsake graje; tiskarju naše popolno priznanje.

Ker so se odličnosti knjige v jako kratkem času oficijalno že priznale, imam izreči še iskreno željo, naj bi se ne le v srednjih šolah, temveč tudi med narodnim učiteljstvom in slovensko inteligencijo sploh prav hitro udomačila. Prijatelju Senekoviču pa izrekam v imenu slovenskega naroda najtoplejšo zahvalo na njegovem trudu ter mu čestitam na vspešnem delu, o katerem smemo zopet reči, da je naše.

Fr. Hauptman.

Cesar v Ljubljani.

„Bela“ Ljubljana še nikdar ni zaslužila tega lepega svojega pesniškega imena tako, kakor te dni, ko se pripravlja z iskrenim navdušenjem vzprejeti ter z verno ljubeznijo počestiti presvetlega cesarja in gospodarja svojega Nj. V. Franca Jožefa I., kateri 11. julija pride med verni svoj narod slovenski, da vojvoda kranjski in presvetli cesar in gospodar avstrijski vzprejme iz nova navdušeno prisego neomahljivo zvestega naroda slovenskega, prisego, da je vedno pripravljen svojo

kri in življenje svoje žrtovati za presvetlo vladarsko rodovino Habsburško, pod katere vselej pravičnim žezlom je prebil že dolgih šeststo let, ki so mu prinesla mnogo sreče in mnogo veselja, a nikdar večje sreče in večjega veselja nego za slavnega vladanja zdanjega cesarja in gospodarja Franca Jožefa I., pod katerim narod slovenski v materijalnem in duševnem oziru na vse strani vspešno in blagonosno napreduje kakor še nikdar poprej.

Kdor je videl Ljubljano lani in kdor jo vidi danes, komaj jo spozna, tako je že zdaj, ko pišemo te vrstice, vsa olepšana in prenovljena. In ko bi naša stolica slovenska svoje lojalnosti in svoje verne vdanosti presvetlemu gospodarju svojemu ne bila nikdar poprej in nikoli drugače že z dejanji kazala: že te vsestranske, zadovoljne in velikanske priprave za dostojen vzprejem preljubljenega vladarja morajo pričati, da v beli Ljubljani prebiva zvest, plemenit in za Avstrijo in njenega cesarja iskreno navdušen narod.

Med tistimi, ki hoté dostojno vzprejeti presvetlega vladarja, imenovati nam je v prvi vrsti čestito duhovščino našo. Vse cerkve ljubljanske so krasno ponovljene; tako stolna cerkev sv. Nikolaja, za katero so se letos na prostoru nekdanjih škofovih gospodarskih poslopij naredili lepi vrtni nasadi, a sprednjo stran je z lepimi freskami ozalšal znani slikar naš g. Wolf. Tudi frančiškanska cerkev je po vztrajnem naporu g. gvardijana p. Kalista Mediča zunaj in znotraj vsa ponovljena ter olepšana s freskami slikarja Wolfa in patra Aleksandra Robleka. Nunska cerkev je primerno svojemu veličastnemu zlogu belkasto-rumeno pobarvana; po požrtvovalni oskrbi svojega župnika gosp. Rozmana je tudi sv. Jakoba cerkev vsa na novo ometana s svetlozelenim ometom; dobila je nove izvrstne orglje, zdelane po g. Goršiči in nove klopi, katere je naredil gosp. Vidmajer; ravno tako je gosp. župnik Karun zunaj in znotraj olepšal že itak krasno trnovsko cerkev. Kar je erarskih, deželnih in mestnih poslopij, vsa se svetijo v novi, elegantni opravi. In tudi privatne hiše so do malega vse novo pozidane, pobeljene, pobarvane. Zadnje dni je stalo toliko odrov po ulicah, kakor bi se vse mesto iz nova zidalo. Obrtniki vsake vrste so z delom preobloženi in dela se noč in dan; vsak hoče svojo hišo, svoj vrt, svojo prodajalnico, svoje stanovanje, svojo firmo imeti lepo narejeno in očejeno; drugod se delajo velikanske priprave za občno razsvetljavo. In mestni magistrat popravlja ^{popravilja} pomost po vseh cestah in ulicah. Ljubljana ti je te dni kakor mravljinčje gnezdo.

Vrhu tega se od južne železnice po Dunajski cesti, Šelenburgovih ulicah in Kongresnem trgu do deželnega dvora (Burg), kjer bode stanoval cesar, ob cesti postavljajo po 13 metrov visoki, rudeče-belo poobarvani mlaji, po 5—10 metrov vsak sebi. Na teh mlajih bodo vse slavnostne dni vihrale črno-rumene (državne), rudeče-bele (habsburške), belozelene (mestne) in belo-modro-rudeče (deželne) po celih 9 metrov dolge zastave. To ti je krasen drevored samih pisanih zastav! Ravno taki mlaji z zastavami so postavljeni po Marije Terezije (Celovski) cesti do Kolizeja, po Bregu, po Krakovskem nasipu in po Šolskem drevoredu ob Ljubljani, pod frančiškansko cerkvijo, po Emonski in Cojzovi cesti, in napósled na cesarja Jožefa in sv. Jakoba trgu.

Na Dunajski cesti je med L. Tavčarjevo hišo in deželno bolnico narejen po načrtu mestnega inženirja g. Wagnerja krasen slavolok v staro-rimskem zlogu; vrhu njega bode stala veličastna „Carniola“, katero je posebno lepo ustvaril domači umetnik g. Zajec. Ta slavolok bode stal nad 3500 gld. Na Kongresnem trgu med Zvezdo in deželnim dvorom stoji do 25 metrov visoka soha, narejena po načrtu g. stavbinskega svetnika Potočnika, in vrhu sohe stoji na zlati krogli z oljčno vejico v roci „Angelj miru“, v veličastnem zlogu prekrasno narejena podoba g. podobarja Zajca. Stojalo bode imelo te napise: „Viribus unitis“; „Hrast se omaja in hrib, zvestoba Slovincu ne gane“; „Ich will Frieden haben mit Meinen Völkern!“ Ta skupina, na katero bode imel cesar razgled iz svojega stanovanja, stala bode okoli 2400 gld.

Posebno okrašen bode biser ljubljanskega mesta, hladna „Zvezda“, katero je umetni vrtnik g. Korsika v pravem pomenu besede izpremenil v eksotičen vrt. Tu je od raznobojnih cvetic narejen velikanski deželni grb orel kranjski, z zlato-modrim polumesecem čez prsi; tu se strmečim očem kaže od samih cvetic sestavljen avstrijski dvoglavi orel s cesarsko krono na glavi; tu je od belih, modrih in rudečih cvetic narejen narodno-slovenski pahalnik, tu se sveti od cvetic narejena zvezda itd. Vrhu tega pa je med drevesi razstavljenih v raznih podobah mnogo raznovrstnih redkih južnih cvetic in drevesec. Likajo se tudi mestni spomeniki, tako v prvi vrsti mestni vodnjak na Glavnem trgu, katerega je 1751. l. izdelal slavni umetnik Francesco Robba. Vodnjak ima jako lep basin, na katerem stoji piramida, okrog nje pa so od kararskega mramorja izdelani trije geniji, ki točijo vodo ter predstavljajo tri oddelke kranjske dežele Gorenjsko, Notranjsko in Dolenjsko. Navesti bi mogli še mnogo, mnogo lepih priprav, ako bi nam to prostor dopuščal.

Smelo trdimo, da odkar se narod slovenski čuti in zaveda svoje narodne individualnosti, še nikdar svoje ljubezni in svoje verne vdanosti do vladarske rodovine Habsburške ni kazal s takim radovoljnim navdušenjem, dobro vedoč, da baš cesar Franc Jožef I. mu je ustvaril vse pogoje lepšemu in vspešnejšemu razvoju te svoje individualnosti.

Dne 11. julija ob $\frac{1}{2}$ 4. uri popoldne bode prestopil presvetli cesar mejo kranjske dežele pri Trbovljah, kjer bo postavljen krasen slavolok. Letam ga bode pozdravil gospod deželni predsednik baron Winkler. Tisti trenutek, ko prestopi presvetli vladar mejo kranjske dežele, to je dne 11. julija ob $\frac{1}{2}$ 4. uri popoldne, bodo po ukazu g. knezoškofa dr. Krizostoma Pogačarja zapeli zvonovi po vseh farnih in podružnih cerkvah vse Kranjske ter zvonili bodo do 4. ure, tako da i zadnji ubogi pastir na visocih planinah zna, da je zdaj Nj. V. presvetli cesar in gospodar v Kranjski.

Na ljubljanskem južnem kolodvoru bodo pričakovali cesarja na peronu častna četa domačega polka barona Kuhna štev. 17 z zastavo in godbo, višji vojaški dostojanstveniki, g. deželni glavar grof Thurn z deželnimi odborniki gg. Dežmanom, Deteljo, Murnikom in dr. Vošnjakom, gospod knezoškof dr. Pogačar z duhovenstvom, gospodje deželni poslanci, gospod župan Peter Grasselli z mestnim zborom ljubljanskim. V prostoru pred peronom bode stalo 50 najlepših ljubljanskih deklet. Vse gospodične bodo oblečene jednako v rumenkasto-belih (crème) oblekah in v jednake barve klobukih, vsaka s svežim šopkom v roki; jedna izmed njih (gospodična Grassellijeva) pokloni cesarju tudi šopek cvetlic.

Cesar se bode potem med zvonjenjem vseh zvonov in grmenjem topov na ljubljanskem Gradu odpeljal v mesto ljubljansko v svoje stanovišče in sicer v sledečem redu: v prvem vozu se vozi župan ljubljanski, takoj za županom Nj. V. presvetli cesar, za njim cesarsko dvorno spremstvo (nad 100 oseb) in potem deželni glavar Kranjske grof Thurn z deželnim odborom. Ob cesti od železnice do deželnega dvora bodo delali špalir: mestne oborožene garde iz Novega Mesta, Kostanjevice in Krškega blizu 200 mož, ljubljanski in domžalski veterani vsi v uniformi nad 300 mož, „Sokol“ nad 100 mož, dijaki srednjih šol ljubljanskih, razna slovenska pevska in bralna društva nad 400 mož, nemški filharmonični pevci in telovadci kakih 100 mož, prostovoljna gasilna društva vse Kranjske kakih 300 mož, udje katoliško-rokodelskega, delavskega in obrtnega društva, vsi z znamenji, in kakih 200 najlepših in

največjih vojakov. Vsi zavodi in vsa društva to se ve da pridejo s svojimi zastavami. Za špalirjem bode na tisoče naroda, ki bode gotovo svojega preljubljenega vladarja navdušeno pozdravljal. Na več prostorih se bodo za gledalce postavili tudi odri.

Dne 11. julija ob 8. uri zvečer bo baklada in serenada raznih društev in došlih z dežele deputacij. Naročil je slavnostni odbor 1200 bakelj. Zastopanih bode pri serenadi nad 200 slovenskih pevcev z vse Kranjske, kateri bodo peli pod vodstvom gospoda Vojteha Valente cesarsko himno in slavnostno himno, katero je po besedah Simon Gregorčičevih zložil gospod F. S. Vilhar. Pevci filharmoničnega društva, katerih bode okoli 80, bodo peli tudi dve slavnostni pesni. Baklada bode velikanska, kajti udeležilo se bode iste gotovo nad 20.000 ljudi na raznih prostorih in vrhu tega šest godeb, namreč dve vojaški, (kajti jedna pride iz Celoveca), godba novomeške garde, tržaška veteranska, litijska, ljubljanska godba prostovoljnega gasilnega društva. Sprevod se bode pomikal od južnega kolodvora po Dunajski cesti, Šelenburgovih ulicah, preko Kongresnega trga do deželnega dvora, in potem po Gosposkih ulicah mimo deželne hiše preko Turjaškega trga, kateri bo krasno po štirih velikanskih plinovitih kandelabrih razsvetljen; dalje čez Breg, čez sv. Jakoba most in trg, čez Stari in Mestni trg na cesarja Jožefa trg, kjer se baklaši raznih društev pogasivši svoje baklje razido.

V četrtek 12. julija zjutraj ob 8. uri bode v stolni cerkvi sv. Nikolaja slovesna sv. maša, katero bode stregel z mnogim duhovenskim spremstvom premilostivi g. knezoškof dr. Pogačar sam. Presvetlemu cesarju bode v okrašen in lepo razsvetljeni stolni cerkvi pripravljen prostor pod novim in bogato izdelanim baldahinom, kjer ima sicer sedež gospod knezoškof dr. Pogačar. Tudi spremstvo presvetlega cesarja bode sedelo na odličnih navlašč pripravljenih posebnih prostorih. Pri sv. božji službi bodo navzočni tudi vsi cesarski in deželni uradi, vojaštvo, deželni zbor, mestni zastop i. t. d.

V cerkvi bodo podčastniki domačega polka baron Kuhn št. 17 vzdržavali red. Pred cerkvijo pa bode stal bataljon domačega pehotnega polka baron Kuhn št. 17 z zastavo in godbo in ljubljanski veterani z zastavo in godbo. Premilostivi gospod knezoškof dr. Pogačar, v polnem ornatu in v spremstvu stolnega kapitla, župnijske duhovščine in gospodov bogoslovcev vzprejme presvetlega cesarja pri vratih stolne cerkve, pokloni mu „asperges“ in ko bode Nj. V. pri sv. Rešnjem Telesu odmolilo, stregla se bode slovesna velika sv. maša. V istem tre-

nutku, ko cesar zapusti svoje stanovišče v deželnem dvoru, zapeli bodo zvonovi vsega ljubljanskega mesta, oznanjujoč da se pelje presvetli vladar v stolno cerkev k božji službi; isto tako bodo zvonili, ko se vrne po maši v svoje stanovanje v deželni dvor. Pri sv. maši se bode pela slavnostna maša, katero je na novo zložil g. A. Förster. Glavne momente sv. maše bode pred cerkvijo postavljeno vojaštvo naznanjalo s strelom, kateremu bodo odgovarjali topovi na ljubljanskem Gradu.

Ob 10. uri dopoldne bode Nj. V. presvetli cesar vzprejemati začel razne poklanjajoče se mu deputacije. Prvi bode vzprejet kranjski deželni zbor. Deželni glavar grof Gustav Thurn bode o tej priliki Nj. Veličanstvu prebral najprej v slovenskem, potem v nemškem jeziku addresso deželnega zbora, katera se potem krasno izdelana izroči Nj. Veličanstvu. Na to pride na vrsto predstavljanje dvornih dostojanstvenikov, duhovščine, katero bode vodil milostivi g. knezoškof dr. Krizostom Pogačar, c. k. vojaštva, zastopnikov raznih mestnih zastopov, v prvi vrsti mestnega zbora ljubljanskega pod vodstvom župana P. Grassellija.

Popoldne ob 3. uri bode ogledoval cesar razne zavode.

Zvečer ob 8. uri bode slavnostna predstava v popolnoma obnovljenim in slovesno razsvetljenem gledališči. Peli bodo tam pevci ljubljanske čitalnice in filharmoničnega društva skupno cesarsko himno, najprej jedno kitico v slovenskem, drugo v nemškem jeziku. Pevcev bode skupno do 300.

Potem bodo slovenski pevci sami peli slavnostno pesen, katero je zložil g. S. Gregorčič, a uglasbil g. Fr. Grbec. Filharmoničnega društva pevci pa bodo peli svojo slavnostno nemško pesen. Predstavljale se bodo po jako odličnih osobah tudi tri žive podobe. Prva bode kazala, kako izroča cesar Rudolf na državnem zboru v Avgsburgu 27. dec. 1282. svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu vojvodino Avstrijsko, Kranjsko in Štajersko; druga kaže grofa Andreja Auersperga v bitki pri Sisku; tretja alegorična pa zvestobo in ljubezen kranjskega prebivalstva do presvetlega cesarja in Habsburške rodovine. Zanimljivo je, da bode v drugi podobi grofa Andreja Auersperga predstavljal potomec te rodovine gospod grof Alfonz Auersperg, c. kr. pomorski častnik v pokojni.

Cesar bode le nekoliko časa navzočen pri predstavi v gledališči, potem pa se bode vozil po mestu, da si ogleda razsvetljavo. Razsvetljava bode izredno krasna in veličastna in smelo trdimo, da Ljubljana še ni videla kaj jednacega. Vse prebivalstvo, od najbogatejšega do najubožnejšega meščana, dela velikanske priprave. Omenjamo le, kar smo dozdej

mogli pozvedeti. Zvezdni drevored bode gotovo najkrasneje razsvetljen, kajti namesto zdanjih plinovitih svetilnic bodo povsod gorele plinove baklje, vsa drevesa pa bodo preprežena z dratom, na katerih bode obešeno na tisoči in tisoči balonov v raznih barvah, posebno lepo v sredi pred monumentom slavnega Radetzkega, kjer se bodo združili od vseh strani baloni v lepo sestavljeno zvezdo.

Ob krajih drevoreda bodo postavljene v obilnem številu krasno razsvetljene tulpe v raznih barvah, tako da bode pogled na Zvezdo res čaroben, kakor ga more kazati le redko katero mesto v Avstriji, posebno če še dostavljamo, da bode obdan spomenik „Angelj miru“ na Kongresnem trgu od štirih velikih plinovitih bakelj in da bode gledališče res izredno krasno razsvetljeno. Na gledališči se bosta kazali v plinovem ognju imeni presvetlega cesarja Franca Jožefa I. in presvetle cesarice Elizabete, nad obema imenomoma dva svetla orla, a nadkriljujoč vse velika krona obstoječa od petnajstih zvezd, katera je vsaka sama že krasna, v skupnem svitu pa bode gotovo napravljala čaroben vtis.

Na Turjaškem trgu bode gorelo tudi mnogo plinovitih bakelj in posebno lepo bode okrašena in razsvetljena stanovska hiša, kjer stanuje gospod deželni predsednik baron Winkler, kjer bodo imeli ministri Taaffe, Pino in Falkenhayn svoje stanovišče in kjer bode presvetli cesar vzprejemal deputacije in delil avdijsence. Res morje lučic bode videti na poslopji mestnega magistrata, katerega vnanji zidovi vsi so prepreženi s plinovimi cevmi, iz katerih bode sijalo na tisoči in tisoči lučic. V sredini poslopja bode videti od plinovega ognja napravljeno ime presvetlega cesarja, nadkriljeno s krono; vrhu tega pa bode rotovško poslopje izredno lepo okrašeno z grbi, venci in zastavami.

Jako lepo razsvetljeno bode tudi poslopje g. Ferdinanda Mahra, kjer je znana kupčijska šola. V velikih črkah bode od plina kazala gaslo našega presvetlega cesarja: „Viribus unitis!“

Ravnotako se za razsvetljavo frančiškanske cerkve, cerkve sv. Nikolaja in ljubljanskega Grada delajo velike priprave.

Na vseh barih in holmeih okrog Ljubljane, tudi na Krimu, isto tako na gorenjskih in kamniških gorah bodo goreli tisti večer v istini velikanski kresi.

Dné 13. julija ob 7. uri zjutraj bode presvetli cesar na Fužinah ogledal si v Ljubljani bivajoče vojaštvo. Ob 10. uri bodo splošne avdijsence, potem od 3. ure počenši ogledovanje raznih zavodov.

Ob 4. popoldne se pelje presvetli vladar na strelišče ljubljanskih strelcev blizu Rosnic. Tam se bode nekoliko časa mudil in tudi streljal na lepo, v spomin šestoletnice umetniški izdelano tarčo, katera se bode s cesarskim strelom v društvu hranila v večni spomin. Od strelišča pa se pelje presvetli cesar k narodni veselici, katera se bode vršila na mestnih travnikih pod Turnom (Tivoli) in za katero se delajo velikanske priprave. Stavijo že zdaj lepe zgradbe od lesa, za katere je načrte izdelal dunajski arhitekt in slikar g. Bakalovič. Tu stoji v bližini Turnskega gradu krasni cesarski paviljon, iz katerega bode cesar ogledoval ljudsko veselico, lepa restavracija za kavo in slaščice blizu istega, salon za ples, potem prostorni paviljon za godbo in pevce, katerih bode slovenskih nad 200, dve kegličici, strelišče, drogovi za telovadbo, poleg tega pa ima nakazano blizu 100 gostilničarjev in prodajalcev raznih stvari svoje prostore. Pri narodni veselici bode sviralo šest godeb, pevci slovenski in filharmoničnega društva bodo peli, predstavljala pa se bode Nj. Veličanstvu tudi kmetska kranjska ženitev v lepih narodnih kostumih in napósled bode mimo cesarjevega paviljona spreved, v katerem se bodo združili razna društva z zastavami in prebivalci iz vseh krajev Kranjske v svoji narodni noši. To bode res izredno lep spreved, kakeršnega morebiti mnogo stoletij ne bode več videti. V tem sprevedu boš videl Krakovčana in Trnovčana ljubljanskega v stari, zdaj že redki noši, krepkega Gorenjca v lični obleki, belega Kranjca in Kočevarja v svojih kostumih. Postavljenih je tudi več plešišč, kjer se bođe sukal Gorenjec z Dolenjko, Krakovčan z belo Kranjico, mestna gospodična z bohinjskim kmetom, Sokol, ljubljanski „turnar“ z Gorenjko, novomeški, krški ali kostanjeviški gardist z ljubljansko brhko Slovenko. To bode gotovo čarobna podoba, sestanek vse Kranjske, vse Slovenske, kajti i naših bratov s spodnje Štajerske, Goriške, Istre in Koroške ne bomo pogrešali v krogu veselih slovenskih državljanov, poklanjajočih se svojemu preljubljenemu vladarju. Zvečer v mraku bode velikanski ognjemet, ki bode kazal imena Nj. V. cesarja in cesarice, državni in kranjski grb itd.

Dne 14. julija zjutraj ob 6. uri bode presvetli cesar ogledal razne vojarne in vojaške zavode, tako bolnico, pokrito konjušnico itd. Ob 10. uri dopoldne se položi v navzočnosti Nj. Veličanstva in vseh dostojanstvenikov, društev in deputacij temeljni kamen novemu deželnemu muzeju „Rudolfinum“ ob Lattermanovem drevoredu in Tržaški cesti. Tu bode navoril cesarja deželni glavar grof Thurn in prvosednik kranjske hranilnice g. Aleksander Dreo, gospod knezoškof ljubljanski pa bode temeljni kamen

blagoslovil. Potem bodo peli pevci slavnostno himno, vsa društva in deputacije s svojimi zastavami pa bodo defilirale pred Nj. Veličanstvom. Popoldne bode ogledaval cesar od 3. ure počenši zopet razne zavode in naprave. Obiskal bode, kolikor se do zdaj zna, c. kr. veliko realko in gimnazijo in mestno ljudsko šolo na Cojzovem Grabnu, razne cerkve, kaznilnico na Gradu, hiralnico sv. Jožefa, Lichtenturnov zavod za sirote deklice in Vincencijev zavod za sirote dečke, tobačno glavno fabriko, ki bode v ta namen izredno lepo, samo s tobačnim perjem okrašena, in kjer bodo vse delavke čedno oblečene, s šopki v rokah čakale presvetlega cesarja, jedna pa mu bode v narodni kranjski obleki poklonila šopek cvetlic. Obiskal bode tudi Tschinklovo kandično fabriko in Samassovo c. kr. zvonarno in fabriko za brizgalnice. Za bivanja Nj. Veličanstva v Ljubljani bode tudi razstava goveje živine in poljedelškega orodja na mestnem travniku blizu Koslerjeve pivovarne. Za to razstavo so obširne zgradbe že postavljene. V poslopji c. kr. velike realke v prvem nadstropji pa bode razstava domačih kranjskih izdelkov, starinskih stvari in prehistoričnih najdeb z ljubljanskega barja in z Vač, kjer so se zadnja leta našle imenitne prazgodovinske stvari. Ta razstava bode jako bogata, posebno ker je v njo poslal g. Strahl iz Stare Loke najlepše komade svoje krasne zbirke in so po posredovanji gospoda knezoškofa cerkveni predstojniki doposlali jako lepe cerkvene starine. A ponašati se bode mogla Kranjska tudi z vezilnimi izdelki idrijskimi, s slamnatimi izdelki domžalskimi, in tudi Ribničanje bodo poslali lepe izdelke svoje domače obrtnije. Sploh se mora trditi, da bode v tej razstavi videti vse, kar Kranjska lepega hrani od starih dob in kar izdeluje lepega in koristnega nje prebivalstvo v sedanjem času.

V nedeljo 15. julija se pelje presvetli cesar iz Ljubljane v Logatec in od tam v Idrijo, kjer si ogleda v ta namen krasno razsvetljeni rudnik. Iz Idrije se pelje preko Logatca ob 3 $\frac{1}{4}$. v Postojno in tam obiše postojnsko jamo. Otvoril se bode o tej priliki v krasno razsvetljeni jami posebni, še le pred kratkim najdeni novi oddelek te čudovite jame, kateri bode krščen z imenom presvetlega vladarja v spomin šeststoletnice. V Logatci, v Idriji in Postojni se narod pripravlja dostojno vzprejeti in pozdraviti svojega vladarja.

Ob 5 $\frac{1}{2}$. ure popoldne se vrne cesar v Ljubljano, kamor dospe ob 7 $\frac{1}{2}$. uri.

V ponedeljek 16. julija zjutraj ob 7. uri se odpelje cesar v Kamnik, kjer si ogleda cesarsko tovarno za smodnik; ob 11. uri pa preko Crk-

ljan v Kranj, kjer se bode mudil od 1 $\frac{1}{4}$. do 1 $\frac{3}{4}$. in si ogledal cerkev, šolo i. t. d. Tudi iz Kamnika in Kranja se nam poroča, da je ondu vse na nogah in da se za dohod cesarjev delajo velike priprave. Iz Kranja se odpelje preko Radovljice v Lesce in od tod v Begunje, kjer bode ogledal žensko kaznilnico, iz Begunj pa v Bled. Tu bode presvetlega cesarja pri slavlouku pozdravil blejski župan gospod Wester. Stanoval bode cesar v Mallnerjevem hotelu. Zvečer bode razsvetljava jezera, lepa, kakeršne dozday še nihče ni doživel. Svirala bode po jezeru se vozeča vojaška godba iz Ljubljane in zažgal se bode ognjemet, ki stoji do 1200 gld. Povsod po hribih okrog Bleda, tudi na Triglavu in Stolu, pa bodo goreli velikanski kresi. V torek 17. julija ob 5 $\frac{1}{2}$. uri zjutraj se vrne presvetli cesar preko Trbiža v Ischl.

Mi želimo iz vsega srca, da bi osrečujoče navzočnosti Nj. Veličanstva na Kranjskem ne kalila niti najmanjša, bodisi vremenska, bodisi drugačna neugodnost, in da bi presvetli cesar in gospodar iz bele Ljubljane in lepe Kranjske nesel s seboj živo preverjenje, da v vsej mogočni Avstriji nima naroda, ki bi mu bil verneje vdan, nego mu je vselej in vsak čas v sreči in nesreči zvesti narod slovenski!

A. A.

Slovenski glasnik.

Novе knjige slovenske. Habsburški rod. Spomenica, da je minilo 600 let, kar je Kranjska in Štirska združena s preslavno Habsburško vladajočo rodovino. Slovenskej mladini sestavil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vадnici v Ljubljani. Natisnil in založil Karl Rauch na Dunaji 1883, 16, 31 str. Ta dobro sestavljena in prijetno pisana patrijotična knjižica je olepšana s podobami Habsburškega gradu, cesarja Rudolfa I., Albrehta I., Maksa I., Ferdinanda I., Leopolda I., Marije Terezije, Jožefa II., Franca I., Franca Jožefa I. in cesarjeviča Rudolfa ter stoji s pošto po 12 kr. izvod. 50 iztisov stoji po 4 gld. 50 kr., 100 iztisov 8 gld. in 1000 iztisov 60 gld. Opozorujemo nánjo osobito vsa šolska oblastva po Slovenskem. Dozday se je je poprodalo že 10.000 iztisov in pripravlja se drugo izdanje. —

V gorskem zakotji. Povest. Spisal Anton Koder. To povest obseza 4. snopič Krajčeve „Narodne biblioteke“, katero svojim čitateljem spodobno priporočamo.

Spisi Kristofa Šmida IV. in V. zvezek, v 8, prvi ima 51, drugi 80 str. Tiskal in založil J. Krajec v Novem Mestu 1883. Cena posamičnim zvezkom mehko vezanim po 30, trdo vezanim po 40, lično v platno vezanim po 70 kr. IV. zvezek obseza povesti Kanarček, Kresnica, Kapelica v gozdu. Vse tri je poslovenil p. Hugolin Sattner; V. zvezek pa priobčuje povesti Slavček in Nema deklica v prevodu p. Florentina Hrovata. Priporočamo to zbirko vsem šolskim knjižnicam in vsem slovenskim rodbinam Šmidove povesti so naši mladini še vedno izvrstno berilo!

Postava od dne 29. aprila 1873. l., potem od 9. marcija 1879. l. in od 2. maja 1883 l., (t. j. šolski zakon) se dobiva pri R. Milici v Ljubljani v posamičnih iztisih po 5, vsi trije zakoni skupaj trdo vezani pa po 15 kr.

Slovenske muzikalije. Prišla je na svetlo skladba: Šolska mladina o šeststoletnici presvetle cesarske rodovine Habsburške na Kranjskem. Besede A. Praprotnika; uglasbil L. Belar. Natisnil in založil R. Milic v Ljubljani 1883, iztis po 4 kr., 100 iztisov po 3 gld. 50 kr. — Dalje: Kranjska z Avstrijo. Slovenska himna v slavo šeststoletni zvezi vojvodine Kranjske s presvetlo hišo Habsburško. Besede M. Markiča uglasbil Ant. Förster, založil R. Milic, iztis z „Avstrijsko himno“ vred po 5 kr., 100 iztisov po 4 gld.

G. Janez Wolf, znani naš slikar slovenski je ravno kar na vnanjem zidu stolne cerkve sv. Nikolaja v Ljubljani zvršil al fresco sliko Marijinega oznanjenja na mestu, kjer je l. 1703. jednako podobo naslikal slavni Julij Quaglio, čigar freske se še vidijo v stolni cerkvi. G. Wolf je svojo sliko tako umetniški dovršeno po Quaglijevi ponaredil, da smo čuli nekega umetnostnega znalca trditi: „Tukaj nihče ne bode pogrešal — Quaglija.“

Preširnov spomenik na Bledu. Po naporu g. dr. Alfonza Mošeta je literarno-zabavni klub v Ljubljani Preširnu postavil mal spomenik na Bledu. Spomenik, 2^m 25^{cm} visoka piramida od repentaborskega marmorja, bode stal na farovškem svetu v rogovi, kjer se cesta držeča okoli jezera, loči od ceste, ki drži v Grad. Spomenik ima ta napis:

Preširnu

literarno-zabavni klub v Ljubljani.

1883.

Na desni strani:

*Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim milše zvezde kakor zdaj sijale.*

Na levi strani:

*Dežela kranjska nima lepš'ga kraja
Ko je z okol'co ta, podoba raja.*

Zadaj:

Narveč sretá otrokom sliši Slave!

Spomenik je prav lično naredil g. kamenár V. Čamernik in okrog njega bode g. Ermacora napravil lepe nasade. Odkril se bode slovesno, a z ozirom na veliko patrijotično slavnost meseca julija brez posebnega šuma dne 9. t. m.

Do zdaj neznaná knjiga Trubarjeva se je našla letošnjo pomlad v vseučiliški knjižnici v Gradci. Naslov jej je CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA. ENA PRIDIGA OD STAROSTi te prane inu kriue Vere, Kerstzhouane, Mashouane, zhestzhena tih Suetnikou, od Cerkounih inu domazhjih Boshyh slushbi, Is S.

Pifma, starih Cronik inu Vuzhenikov vkupe sbrana. Ta mahina Agenda, Otrozhie Molitue, skufi Primosha Truberia. 1. Pet. 3. Sitis parati ad respondendum cui libet petenti rationem eius spei, quae in vobis est. Catechismus mit des Herrn Brentij und M. C. Bischers auflegung, ein Prebig vom Brjprung und Alter des redsten und falschen Glaubens und Gottesdiensts. Die Haupttaffel, und die kleine Agenda. V TIBINGI, M. D. LXXV.

Te knjige Trubarjeve do zdaj ni omenjala še nobena bibliografija in da sploh nihče ni znal zánjo, uzrok je deloma tudi ta, da v graški vseučiliški biblioteki med starimi knjigami ležeč ni bila zapisana v nobenem katalogu. Zdaj ima signaturo 115/97 G. Natisnena je lepo, na čednem papirji ter šteje v osmerki 532 strani. Ne gledé na to, da je ta knjiga kakor sploh vsak spis Trubarjev, silno imenitna v jezikovnem oziru, prezanimljiva je tudi za tega delj, ker nam Trubar v nemškem predgovoru pripoveduje o do zdaj po polnem neznanem katoliškem pisatelji slovenskem, pišoč, da so l. 1574. „in Windischer Sprach“ izdali jezuitje „ein newen Jesuitischen Catechismum“ pod naslovom: „Compendium Catechismi Catholici in Slaonica lingua, per Quaestiones, in gratiam Catholicę iuuentutis propositum. Per fratrem Leonhardum Pacheneckerum, professum ac Sacerdotem coenobij Victoriensis almi Cistiriensis ordinis, Graecij Styrię Metropoli, apud Zachariam Barthschium, Anno 1574. To tedaj bi bila prva tiskana katoliška knjiga slovenska in prvi katoliški pisatelj slovenski! — Pod slovenskim predgovorom se Trubar podpisuje: „Primosh Trubar, Rastzhizher, Crainez“. Tudi interesantne biografične črtice nam Truber podaje v tej knjigi; tako n. pr. piše na 267. strani: „Mui Ozha, kadar ie na Rashici S. Jerneia zehmoshter bil, ie bil puftil to Cerkou vfo enimu Crouashkimu Malariu malati. Ta ie tim Suetnikom, lufeb tim Jogrom velike brade inu Moftazhe po Tursku inu Crouashku namalat. Natu fo vtim 1528. leitu, ty Turki prishli, to Cerkou feshgali inu S. Jernea Pilda vkori, kir nei mogel fgoreti, roke odbili, Ozhi isteknili, inu tu Malane ie vfe prozh palu, timu Malariu, ie bil mui Ozha dal, duaiffeti Vogerskih Slatih. Te ifte bi bil bule nalushil, de bi bil ene shtiri Voli kupel, inu tim bofim fofedom dal, de bi shnimi bili Orali, fuie Otroke shiulli.“ V „Regishtru“ na 525. strani pa čitamo: „Truberieu Ozha Mihel Truber Zimmermann malnar, ie S. Jerneia Cerkou na Raftfizhi nepridnu puftil malati.“ Toliko za danes o tej krasni bibliografični najdbi. Prihodnjič obširneje.

Prilog k slovenski bibliografiji. Passion, to je, popisovanje terpenja Jesusa Kristus a gospoda nashiga koker je taistega Sveti Mateush evangelist popisau. Katiri se poje na Zvetno Nedello. V Terstu 1805. V Ceffariki Kralevfki Prefrajani Stifkarnizi Poglavarfki. 12°, 12 str. Tak naslov ima knjižica, nahajajoča se v biblioteki osrednjega semenišča goriškega, vezana z drugimi nemškimi in nekaterimi hrvaškimi brošuricami vred. V Šafařikovi „Geschichte der slovenischen Literatur“ se ne nahaja, tedaj gotovo tudi pisatelj zgodovine Čop ni vedel za njo, ker drugače navaja vsako še tako majhno knjižico. Pravopis je tukaj prava zmešnjava, posebno sikavce in šumevce prestavljalec meša med seboj. Tako mu je za s: f s, ali fs; za š piše: fh, fsh; za z: s in f; za ž: sh; za naš sedanjí c ima on: z, in za č: zh. Besede piše v sredi stavka z veliko ali malo začetno črko, n. pr. krifhan, krishan in Krifhan; tudi drugih

nedoslednostij je dosti, tako skoraj vedno v sredi in na konci besedi v namesto l, končnico uv ali ev za il in el, n. pr. odgovoruv, sazhev, satajuv, pernefsuv, pregreffhuv itd. V mnogih besedah namesto i piše y, n. pr. Ony, le-ty, bily, nyva, trykrat, islyla, spomynu, pyti itd. Predloge s, z, k in v piše sedaj tako, sedaj zopet z opuščanjem, n. pr. s'shovzham, v'oblakih, k'njim, s Jesufam; za končnico srednjega spola o piše skoraj vedno u, n. pr. sa vuhu (byli), bilú snalu dragú prodati, enu dobru delu, refnizhnu; dalje mu rabi člen, kmalu piše iga, potem zopet ega, n. pr. le-ti-ga pravizhnega. V mestniku pa piše včasih tudi i, n. pr. v'templi, po zelim Svejti; velevnik glagola gledati piše ględaj, ględajte; razločuje čveteri e, piše é. è ě in ě, n. pr.: na défsnizi, med ufěmi, těrft, vejn, Nęba, trydęstę Jesufa, ker, katęri vejdvov, (vedel) sazhev, imęli, frębęrnikov; od nom. kri ali krv ima gen. kryvi in instr. nad kryvjo in še mnogo drugih posebnosti, pa tudi nepravilnosti.

Knjižica je poslovenjena po latinskem izvorniku in sicer po misalu, ker ima vselej, kadar se začenja nov oddelek, spredaj ravno take rudeče črke, kakor stoje navadno v misalu. Poslovenjena je bila knjižica za take župnije, kjer je bila navada, da so duhovniki, ali če teh ni bilo dosti, drugi možje ali fantje v cerkvi peli pasijon ali trpljenje v slovenskem jeziku, kar je bil morebiti še majhen ostanek nekdanje slovanske liturgije na Krasu. —č.

G. Andrej Bella je Gregorčičeve „Tri lipę“ prevel na slovaški jezik. Mera v prevodu je druga, nego v izvorni pesni, to pa za tega delj, ker Slovaki ne razbijo jambov ampak le trohaje. G. Andrej Bella je v slovaški literaturi dobro znan pesnik. Mnogo njegovih pesnij je bilo objavljenih v slovaškem „Orlu“, v „Pohladyh“ in drugih časnikih. Leta 1880. je izdal nekaj svojih pesnij z napisom: „Piesne Andreja Bellu. Budapest 1880. Kako ceni slovaški svet tega svojega pesnika, najboljši je dokaz ta, da so se njegove pesni do zadnjega izvoda (knjiga se je tiskala v 400 izvodih) razpečale v štirih tednih, kar je gotovo nenadno v Slovaki. Zanimljivo je tudi to, da so neki krogi njegove pesni ravno tako kritizirali, kakor našega Gregorčiča, kajti tudi g. Bella je duhovnik, vojaški pastor. Pesnik posnema se posebno narodno pesen; zato so se pa tudi njegove pesni tako priljubile Slovakom, da že nekatere prepevajo. „Ruch“ omenjajoč te pesni piše tako (1880 st. 19): „Ma talent i vkus hasnický — necht ma i dosti odvachy bráti se svou cestou.“ — G. Bella, ki je zadnje čase bival v Gradci, prestavljen je zdaj v Prago. V Gradci je mnogo občeval z ondotnimi Slovenci. Preložil je ta čas na slovaški jezik Jurčičevega „Sosedovega sina“, „Pravdo med bratoma“, a zdaj se hoče lotiti še „Desetega brata“. A H.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **Fr. Levec.**
Uredništvo: v Novih ulicah 5. — **Upravništvo:** na Marije Terezije cesti 5.

UGANKE.

V 6. št. je bilo pogoditi uganke tako:

XVI.

Krčmar je nalil iz soda najprej posodo z 8 litri; iz te je nalil pa one po 5 litrov in po 3 litre. A preliv je vino tako, kakor je tu zraven naznačeno.

(Številke v okvirih značijo krčmarjeve posode.)

8	5	3
---	---	---

- 1) 8 0 0
- 2) 0 5 3
- 3) 3 2 3
- 4) 6 2 0
- 5) 6 0 2
- 6) 1 5 2
- 7) 1 4 3
- 8) **4.** **4.**

32

4	6	1
4	█	6
3	4	4

2	7	2
3	█	7
6	3	2

32

2	8	1
2	█	8
7	2	2

32

1	9	1
1	█	9
9	1	1

30

3	4	4
4	█	4
4	4	3

30

4	5	2
3	█	5
4	3	4

30

5	5	1
2	█	6
4	3	4

5	4	2
1	█	7
5	4	2

28

4	3	4
3	█	3
4	3	4

6	4	1
4	█	2
1	2	8

28

2	5	4
1	█	5
8	1	2

2	2	7
2	█	2
7	2	2

26

26

7	1	3
3	█	1
1	3	7

1	1	9
1	█	1
9	1	1

24

XVIII.

reka
suknja
avstrija
prinesiti
njeguš
azur

XIX.

G
ura
sleme
Bolgari
Gregorčič
starček
Kočna
mir
o

XX.

Boris
Incognito
Talisman
Indigo
Satrap
Lindau
Ogrinec
Volčim
Egalité
Novikov
Solferino
Kanal
Elefantiasis
Kirdžali
Roland
Viterbo
Iakob

Razen prve (s 40) in zadnje (s 24) rešitve, je še več drugih kombinacij, z zmenom predalčkov.